

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Probační a mediační služba, její vznik, vývoj, právní zakotvení a její role
při převýchově nezletilých a mladistvých delikventů ve spolupráci se
základními školami

The probation and Mediation Service, its creation, development, legislation
and role in reeducation of minor and juvenile offenders in cooperation with
Primary schools

Alice Horká

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Richterová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělání – Základy společenských
věd se zaměřením na vzdělání

2020/2021

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Probační a mediační služba, její vznik, vývoj, právní zakotvení a její role při převýchově nezletilých a mladistvých delikventů ve spolupráci se základními školami potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 7. 2021

Alice Horká

V souvislosti s touto prací bych chtěla především poděkovat paní Mgr. Magdaleně Richterové, vedoucí mé práce, která našla pochopení pro toto téma a byla ochotna poskytnout i odborné rady a pomoc a dobré vedení při jejím vypracování. Dále bych ráda poděkovala své matce a otci za velkou trpělivost v rámci mého studia a podporu, kterou mi po celou dobu poskytovali.

Velký dík také patří ředitelům škol, výchovným poradcům a školním psychologům, kteří vstřícně reagovali na mé dotazy a poskytli mi potřebný materiál ke zpracování této práce, stejně tak děkuji i paní ředitelce PMS a jejím spolupracovníkům, kteří mi poskytli podkladový materiál k vypracování této bakalářské práce. Dále děkuji všem, kteří mě při jejím zpracování podporovali, poskytovali mi potřebné rady, bez nichž by nebyla realizace této práce možná.

ABSTRAKT

Cílem této práce je popsat činnost Probační a mediační služby (PMS), orgánu státu, který na základě zákona o Probační a mediační službě vznik od 1. ledna 2001 a v současné době již v České republice působí 20 let, a to na úseku restorativní justice, kdy v rámci mediace mezi obětí a pachatelem se snaží odstranit konflikt, který v důsledku protiprávního jednání pachatele vznikl, tak aby tento konflikt nemusel být, anebo jen v minimální formě, řešen orgány činnými v trestním řízení. Pozornost je samozřejmě věnována i probaci, tedy výchovnému působení na pachatele protiprávního činu v rámci sankcí, které mu byly uloženy, a to s cílem dosáhnout jeho nápravy a zamezení páčání trestné činnosti. Snažili jsme se v této souvislosti popsat nejen strukturu PMS, ale i prostředky které má k těmto cílům k dispozici, v důsledku čehož jsme se nemohli vyhnout ani částečnému exkurzu do práva trestního. Hlavní pozornost z hlediska působení PMS jsme se pak snažili věnovat otázce mladistvých a dětí, a to právě s vědomím nutnosti působit především na nejmladší generaci, s cílem zlepšení společenských vztahů mezi občany státu. Součástí práce byla i snaha zjistit míru spolupráce mezi základními školami, tedy primárním výchovným systémem a právě PMS, s ohledem na její specifické postavení v rámci trestního řízení. Hledání možností uplatnění sociální práce a výchovných prostředků v zájmu předcházení kriminalitě by přitom mělo být cílem celé společnosti a investice finančních prostředků do této oblasti se společností nepochybně mnohokrát vrátí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Probační a mediační služby, základní školy, vzdělávací a výchovný proces, protiprávní chování dětí, spolupráce, resocializace, probace, mediace

ABSTRACT

The aim of this work is to describe the activities of the Probation and Mediation Service (PMS), a state body which on the basis of the Act on Probation and Mediation Service was established on January 1, 2001 and currently operates in the Czech Republic for 20 years in the field of restorative justice. It seeks, in the context of mediation between the victim and the perpetrator, to eliminate the conflict which has arisen as a result of the offender's unlawful conduct, so that this conflict does not have to be, or only minimally, resolved by law enforcement authorities. Of course, attention is also paid to probation, the educational effect on the perpetrator of an illegal act within the sanctions imposed on him, with the aim of achieving his correction and preventing the commission of crime. In this context, we tried to describe not only the structure of the PMS, but also the means at its disposal for these purposes, as a result of which we could not avoid even a partial excursion into criminal law. The main attention in terms of the operation of PMS, we then tried to pay attention to the issue of adolescents and children, with the awareness of the necessity to work primarily on the youngest generation, in order to improve social relations between citizens of the state. Part of the work was also an effort to determine the degree of cooperation between primary schools, ie the primary education system and PMS, with regard to its specific position in criminal proceedings. At the same time, the search for opportunities to apply social work and educational resources in order to prevent crime should be the target of the whole society, and the investment of funds in this area will undoubtedly return to society many times over.

KEYWORDS

The Probation and Mediation Service, Primary schools, Educational proces, Illegal acts committed by children, Cooperation, Probation, Mediation, Resocialization

Obsah

Úvod.....	9
1 Probační a mediační služba, její vznik a vývoj.....	11
1.1. Vysvětlení důvodů pro vznik PMS v rámci změny společenských a politických poměrů v České republice po roce 1989	11
1.2. Okolnosti bezprostředně předcházející vzniku PMS.....	13
1.3. Vznik Probační a mediační služby	14
1.4. Organizační změny v PMS v průběhu její existence.....	14
2 Probační a mediační služba jako instituce, výklad pojmu probace a mediace	16
2.1. Probační a mediační služba jako instituce.....	16
2.2. Výklad pojmu probace a mediace	16
3 Zákon o Probační a mediační službě stávající úprava, organizační členění PMS	19
3.1. Organizační členění PMS	19
3.1.1. Ředitel a ředitelství PMS	19
3.1.2. Střediska PMS	20
3.1.3. Rozdělení středisek na oddělení	21
3.1.4. Úředníci a asistenti PMS	21
3.2. Hodnocení stávajícího členění PMS z hlediska potřeb praxe	22
4 Mediační činnosti.....	23
4.1. Mediace	23
4.1.1. Individuální konzultace s obviněným.....	24
4.1.2. Individuální konzultace s obětí.....	25
4.1.3. Společné setkání pachatele a oběti trestného činu.....	26
4.1.4. Narovnání	27
4.1.5. Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	29
4.2. Jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu	29
4.3. Ukládání povinností a omezení	30
5 Probační činnosti.....	32
5.1. Probační dohled	32
5.1.1. Probační plán	32
5.1.2. Povinnosti odsouzeného	33

5.1.3. Povinnosti a oprávnění pracovníka PMS.....	33
5.2. Spolupráce PMS na výkonu dalších uložených trestů.....	34
6 Práce PMS s mladistvými a nezletilými delikventy	37
6.1. Systém sankčních opatření pro mladistvé	39
6.1.1. Odklony v trestním řízení	39
6.1.2. Alternativy k potrestání	41
6.1.3. Opatření	42
6.1.3.1. Výchovná opatření	42
6.1.3.1.1. Dohled probačního úředníka	43
6.1.3.1.2. Probační program	43
6.1.3.1.3. Výchovné povinnosti.....	44
6.1.3.1.4. Výchovná omezení	45
6.1.3.1.5. Napomenutí s výstrahou	45
6.1.3.2. Ochranná opatření.....	46
6.1.3.3. Trestní opatření	46
6.2. Specifika činnosti PMS ve vztahu k nezletilým a právní úprava „potrestání nezletilců za čin jinak trestný	49
7 Spolupráce PMS s OSPOD a zájmovými sdruženími občanů a subjekty poskytujícími probační programy	52
7.1. Spolupráce PMS s dalšími orgány a organizacemi	53
8 Probační programy, které je možno k nápravě zejména mladistvých použít v současné době.....	56
9 Výzkumné šetření zkušeností základních škol o možnostech spolupráce s PMS z hlediska předcházení činům jinak trestných u dětí či nápravy jejich problematického chování.....	65
9.1. Cíl výzkumu	65
9.2. Otázky	66
9.3. Výzkumný vzorek	66
9.4. Použitá metoda	66
9.5. Analýza dat.....	68
9.6. Vyhodnocení	73
Závěr	77

Seznam použitých informačních zdrojů	79
Seznam obrázků.....	81
Seznam tabulek.....	82

Úvod

V souvislosti se změnami politických, společenských i právních poměrů po roce 1989 bylo zjevné, že je třeba doplnit stávající instituce, které se zabývají otázkami resocializace osob, které se dopustily protiprávního jednání, a to v zájmu jejich skutečné převýchovy a začlenění zpět do společnosti, s vědomím, že pro společnost je mnohem finančně náročnější opakované trestání těchto delikventů. Bylo tedy nezbytné zjistit příčiny protiprávního jednání, tomuto protiprávnímu jednání předcházet a v případě, že již k nějakému protiprávnímu jednání došlo, hledat formy a prostředky, jak obnovit takovýmito jednáním narušené společenské vazby a urovnat konfliktní stav mezi pachatelem obětí, a to s cílem uložení některé z alternativních sankcí či opatření.

Cílem těchto úvah bylo i částečné odbřemenění justičního aparátu, tedy policie, státního zastupitelství, soudů i vězeňské služby, které se měly koncentrovat na nejzávažnější případy delikvence, zatímco u méně závažných protiprávních jednání (přechů) mohly být hledány postupy nápravy pachatele bez jeho potrestání s cílem dosáhnout jeho uvědomění si škodlivosti, nesprávnosti jeho jednání, a to bez nutnosti jeho potrestání, kdy sám pachatel si měl uvědomit škodlivost svého jednání a usilovat o nápravu stavu (odškodnění oběti), který svým jednáním způsobil. Prostředky trestního práva tedy mají být aplikovány jen v případech, kdy prostředky jiných právních odvětví selhaly (zásada subsidiarity trestní represe a zásada ultima ratio).

Současně si společnost začala uvědomovat, že dosavadní způsoby trestání k nápravě odsouzených nevedou, tedy je nezbytné hledat nové postupy, které by vedly ke skutečné převýchově delikventů, a to, pokud je to možné, bez omezení osobní svobody pachatele, u mladistvých a nezletilých bez nutnosti jejich umístění do výchovných či převýchovných ústavů, ideálně v rámci jejich rodiny a nejbližšího okolí, které by k převýchově těchto osob mělo aktivně přispívat.

Takovýto postup je i v souladu s Úmluvou o právech dítěte, uzavřenou 20. listopadu 1989 v New Yorku, která ve vztahu k osobám mladším 18 let rozvádí Všeobecnou deklaraci lidských práv a Mezinárodní pakt o lidských právech, které Organizace spojených národů přijala již dříve a jejíž je Česká republika signatářem. Úmluvu o právech dítěte Česká a Slovenská federativní republika v New Yorku podepsala 30. září 1990, přičemž s Úmluvou vyslovilo souhlas Federální shromáždění ČSFR a

podepsal ji prezident republiky. Touto Úmluvou je vázána i Česká republika, která se stala jedním z právních nástupců ČSFR po rozdělení na Českou a Slovenskou republiku po 1. lednu 1993.

1 Probační a mediační služba, její vznik a vývoj

1.1. Vysvětlení důvodů pro vznik PMS v rámci změny společenských a politických poměrů v České republice po roce 1989

Výše uvedené změny společenských, politických i sociálních poměrů, k nimž v první polovině 90. let došlo, jasně ukázaly, že dosavadní výchovné působení na delikventy je zcela nedostačující, kdy nejsou efektivně provázány jednotlivé orgány státu a územní samosprávy, které by tuto funkci převýchovy měly zajišťovat a garantovat.¹

Zejména je nedostatečné jejich propojení s orgány činnými v trestním řízení, tedy v přípravném řízení trestním s policejními orgány a státním zástupcem, kteří objasňují, zda se stal trestný čin (v případě mladistvých provinění, v případě dětí mladších 15 let čin jinak trestný), kdo konkrétně jej spáchal, o jaký trestný čin jde a v řízení před soudem propojení těchto orgánů se soudy rozhodujícími o vině a trestu či ochranných opatřeních, které je pro převýchovu odsouzeného k jeho nápravě a ochraně společnosti potřeba použít.

Sociální kurátoři se totiž v zásadě jen zaměřovali na otázky spojené s návratem pachatele trestného činu po výkonu trestu odnětí svobody či z výchovného ústavu pro mládež zpět do společnosti a neřešili otázky spojené s vhodností a přiměřeností trestních i dalších výchovných opatření, jimiž je na pachatele protiprávního jednání nutno působit v zájmu jeho převýchovy.

Pouze orgány sociálně právní ochrany dítěte (dále i jen OSPOD) měly o nezletilých a mladistvých konkrétnější představu z hlediska jejich rodinného zázemí, sociálních podmínek, v nichž vyrůstali a mohly tak být do jisté míry vhodným partnerem pro orgány činné v trestním řízení při hledání nejlepšího způsobu, jak delikventa napravit. Ostatně jim vždy příslušelo i právo účastnit se trestního řízení proti mladistvým, přednést zprávu o zjištěních ve vztahu k osobě mladistvého pachatele a na závěr se

¹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 11. ISBN 978-80-7367-757-2.

i vyjádřit, včetně přednesu návrhu, jak na mladistvého z hlediska jeho převýchovy nejlépe působit.²

Přes tuto skutečnost však ani OSPOD reálně nebyl schopen podchytit většinu případů protiprávního jednání a výchovně na jejich pachatele působit, když primárně byly cíle tohoto orgánu jiné, a to především zastupování dětí při soudních sporech o jejich výchově a výživě vedených mezi jejich rodiči. Právě tato situace, neexistence orgánu, jehož smyslem by bylo cílené a soustavné zaměření se na převýchovu delikventů, ať již zletilých či nezletilých, na hledání způsobů, jak přimět pachatele deliktu, aby sám z vlastního rozhodnutí usiloval o odškodnění újmy, kterou utrpěla oběť trestného činu, vedlo ke vzniku Probační a mediační služby (dále i jen PMS).

V tomto směru významnou roli sehrály zkušenosti ze zahraničí, nejenom ze zemí západní Evropy, ale i Kanady, kde jsme využili zkušenosti z oblasti restorativní justice. Jedná se o myšlenkový směr, jehož cílem není pouhé potrestání pachatele, ale obnovení stavu, který existoval před spáchání deliktu, kde významnou roli sehrává právě zájem na oběti trestného činu, které bylo ublíženo a nastolení v jejím zájmu takové situace, v níž je jí uhrazena nejenom materiální, ale i morální škoda, která byla deliktem pachatele způsobena.³

„Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestnou činností a usiluje o zohlednění potřeb oběti, podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení.“⁴

Právě za tímto účelem Ústav státu a práva ČSAV připravil ve spolupráci s Městskou prokuraturou v Praze i odborníky z řad sociální práce s mládeží v roce 1991 projekt, který využíval zahraniční zkušenosti s možnostmi mimosoudních alternativ pro delikventní mládež. Tato alternativa měla vést pachatele, ale i oběť trestného činu k procesu odškodnění této oběti v souvislosti s deliktem a k možnosti využití alternativních odklonů v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy tento

² Zákon č. 218/2003 Sb., O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (*zákon o soudnictví ve věcech mládeže*)

³ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁴ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 30. ISBN 978-80-7367-757-2.

první odklon zavedený do trestního práva procesního v roce 1993 byl pak v roce 1996 doplněn instituty narovnání a trestem obecně prospěšných prací. Při existenci těchto zákonných podmínek odklonu v trestním řízení, pak právě v tomto roce vznikla funkční místa přímo u jednotlivých okresních a krajských soudů, která měla být zaměřena na výchovné působení (tedy především probaci) na pachatele trestných činů, kam výše jmenovaní zakladatelé PMS nastoupili.⁵

Předchůdcem vlastní PMS bylo Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici (dnes Sdružení pro probaci a mediaci, občanské sdružení). Následně v roce 1997 byly do trestního řádu zahrnuty další instituty, a to podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka a trest odnětí svobody podmíněně odložený za současného stanovení dohledu nad odsouzeným.⁶

Při existenci tohoto stavu pak ministr spravedlnosti JUDr. Otakar Motejl v rámci své reformy justice předložil v roce 1999 parlamentu zákon o PMS s koncepcí, že tu vznikne státní služba, která bude slučovat sociální práci s pachateli v rámci jejich resocializace a současně i služba, jejímž cílem bude výrazné posílení práv oběti v rámci trestního řízení motivované urovnáním konfliktu mezi obětí trestného činu a pachatelem, s cílem motivovat pachatele, aby sám aktivně usiloval o nápravu stavu, který vznikl jeho protiprávním jednáním, kdy takovéto jeho aktivní jednání může vést k odklonu spojenému s mírnějším potrestáním, případně i k situaci, že za méně závažné protiprávní jednání nebude potrestán vůbec.

1.2. Okolnosti bezprostředně předcházející vzniku PMS

Ještě před vlastním přijetím zákona o PMS, deset absolventů Filosofické fakulty nastoupilo do pracovního poměru u Městského soudu v Praze a u Obvodních soudů pro Prahu 1-10, přičemž v rámci tehdy ještě legislativně neupravených možností výchovného působení na obžalované se snažili jak soudce, tak i veřejnost přesvědčit o smysluplnosti vzniku v rámci ministerstva spravedlnosti služby, jejímž cílem by bylo toto výchovné působení na pachatele trestných činů. V tomto směru toto jejich působení

⁵ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁶ Zákon č. 150/1997 Sb., *Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)* a zákon č. 209/1997 Sb., *Zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů*

v justici ovlivnili především jejich pedagogové PhDr. Jiřina Šiklová CSc. a prof. JUDr. Helena Válková CSc., kteří v této době na katedře sociální práce Filosofické fakulty Univerzity Karlovy působili.

Právě Mgr. Pavel Štern, Mgr. Lenka Ouředníčková, Mgr. Dagmar Doubravová i PhDr. Andrea Matoušková byli mezi těmi, kteří se na činnosti budoucí PMS podíleli od samotného počátku. Mgr. Pavel Štern byl přitom prvním ředitelem PMS a PhDr. Andrea Matoušková je ředitelkou PMS v současné době.

1.3. Vznik Probační a mediační služby

Ačkoliv bylo potřeba koncem 90. let vyřešit stále ještě řadu omezení, jak se o tom vyjadřuje Pavel Štern v knize *Probace a mediace*, a to zejména problém kumulovaných funkcí ustanovených úředníků soudů, nedostatek prostoru pro probační a mediační aktivity, absenci kvalifikačních požadavků na výkon těchto funkcí, tak i pochybnosti právní veřejnosti o užitečnosti alternativních trestů a opatření.⁷ Pozitivní zkušenosti vedly k rozhodnutí založit PMS jako celostátně působící organizaci, která tak oficiálně vznikla přijetím zákona o PMS, jak je již uvedeno výše, byl přijat 14. července 2000 a nabyl účinnosti 1. ledna 2001.

1.4. Organizační změny v PMS v průběhu její existence

Postupným vývojem došlo k organizační změně PMS, která původně pracovala přímo u jednotlivých okresních a krajských soudů (v Praze u obvodních a jim nadřazeného Městského soudu v Praze), kdy nejprve jeden, později i více pracovníků PMS vykonávalo svoji činnost přímo u jednotlivých soudů v bezprostředním kontaktu se soudci a dalšími pracovníky těchto soudů. Toto organizační řešení se ukázalo do jisté míry nevýhodné s vědomím výrazně rozdílného zatížení jednotlivých pracovníků PMS, s ohledem na rozdílnost velikosti nápadu u jednotlivých soudů (např. v Praze mají výrazně vyšší nápad trestních věcí Obvodní soudy pro Prahu 1 a 4 než ostatní obvodní soudy, výrazně vyšší byl v minulosti i nápad trestních věcí u Obvodního soudu pro Prahu 2, kdy tento soud v rámci celé Prahy vyřizoval agendu trestných činů v dopravě, kde zejména u nedbalostních deliktů je využití PMS, z hlediska především

⁷ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

mediace, výrazně vyšší). Právě tato okolnost, snaha umožnit pracovníkům PMS specializaci na konkrétní agendy, vedla k oddělení PMS od jednotlivých soudů, ke zřízení samostatných středisek, které se díky tomu mohou specializovat na konkrétní agendu svěřenou zákonem o PMS této službě. Svoji roli přitom sehrála i skutečnost, že přiřazení pracovníků PMS přímo k soudům ovlivňovalo spolupráci s orgány přípravného řízení, tedy policií a státním zastupitelstvím.

2 Probační a mediační služba jako instituce, výklad pojmu probace a pojmu mediace

2.1. Probační a mediační služba jako instituce

„PMS představuje novou instituci na poli trestní politiky a vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým spojením obou tak vzniká nová multidisciplinární profese v systému trestní justice“⁸

PMS je tedy státní organizace, která má za úkol zajistit kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, připravuje pro státní zástupce a soudce podklady pro uložení některé z alternativních sankcí či opatření, na které poté i dohlíží a nabízí možnost vyřešení konfliktu mezi obětí a pachatelem trestného činu a urovnání následků, které byly trestným činem způsobeny.

„PMS deklaruje tři základní cíle své činnosti: Integraci pachatele, podporu poškozeného a ochranu společnosti.“⁹

Hlavními cíli PMS je tedy opětovné začlenění pachatele do společnosti, aby se snížila pravděpodobnost recidivy jeho protiprávního jednání, podpora poškozeného, aby měl opět pocit bezpečí, důvěry ve spravedlnost, ale také pocit zadostiučinění v tom, že se mohl aktivně podílet na řešení konfliktu, trestného činu, v němž mu byla způsobena újma. V neposlední řadě má význam i ochrana společnosti, jelikož při tomto řešení dochází ke snížení pravděpodobností recidivy pachatele.

2.2. Výklad pojmu probace a mediace

V souvislosti s názvem této služby je třeba objasnit pojmy probace a mediace, které má tato služba ve svém názvu, a které také nejlépe vystihují účel, pro který tato služba vznikla.

V § 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění

⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 14. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 14. ISBN 978-80-7367-757-2.

pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále i jen zákon o PMS) je podrobně vysvětlen pojem probace, v odst. 2 pak pojem mediace. „*Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu, vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediáci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.*“¹⁰

Pod pojmem probace je tedy nutno rozumět výchovné působení v podobě kontroly nad chováním a jednáním obviněného, v zájmu zamezení opakovaného páčání trestné činnosti či jiného protiprávního jednání, kdy cílem trestního řízení již není jen potrestání, ale především převýchova pachatele. Probační a mediační služba tak v rámci dohledu nad konkrétní osobou může nahradit omezení osobní svobody vazbou, v případě podmíněného propuštění může zajistit výchovné působení na odsouzeného, v případě podmíněného trestu může zajistit dohled nad chováním tohoto podmíněně odsouzeného apod. Jde tedy fakticky o jednání, kterým se tato služba a její konkrétní pracovníci (úředníci a asistenti) podílejí na výkonu konkrétního uloženého trestu či jiného opatření k dosažení účelu trestního řízení.

Oproti tomu mediace vyjadřuje snahu o narovnání vztahů mezi delikventem a jeho obětí.¹¹ Projednávání protiprávního jednání a jeho následků, jak s pachatelem, tak i jeho obětí, by mělo vést pachatele k uvědomění si nejen nesprávnosti, ale

¹⁰ § 2 odst. 1 Zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹¹ § 2 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

i nezákonnosti jeho jednání, ke snaze odstranit škodlivý následek vzniklý v důsledku jeho jednání, kdy toto pochopení nepřijatelnosti stavu, který vyvolal, by jej mělo vést nejenom k omluvě oběti protiprávního jednání i k aktivní snaze pachatele oběť odškodnit, jak morálně, tak materiálně. Oběť trestného činu by přitom měla v důsledku působení pracovníka PMS (tzv. mediátora, který zde funguje jako třetí nestranná osoba) získat narušený pocit bezpečí a sociálních jistot. Působení mediačního pracovníka by mělo vést oběť i k ochotě navázat s pachatelem znovu normální vztahy, které byly narušeny protiprávním jednáním.

3 Zákon o Probační a mediační službě stávající úprava, organizační členění PMS

Zákon o Probační a mediační službě byl v průběhu uplynulých dvaceti let již desetkrát novelizován, přičemž v této práci se soustředíme na stávající právní úpravu. V § 1 tohoto zákona je konstatováno, že se zřizuje PMS, že je organizační složkou státu a účetní jednotkou.

„(1) Zřizuje se Probační a mediační služba, která provádí v rozsahu stanoveném tímto nebo zvláštním zákonem úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení.

(2) Probační a mediační služba je organizační složkou státu a účetní jednotkou.“¹²

§ 2 se věnuje probaci a mediaci (viz výše), § 3 se soustředí na organizační členění PMS.

3.1. Organizační členění PMS

3.1.1. Ředitel a ředitelství PMS

Pokud jde o vlastní organizaci PMS, tu upravuje § 3 zákona o PMS. V čele PMS stojí ředitel, jmenovaný a odvolávaný ministrem spravedlnosti, přičemž jeho funkcí je zajišťovat chod, služby po stránce personální, organizační, hospodářské, materiálního zabezpečení i po stránce finanční.¹³ V současné době je ředitelkou PMS paní PhDr. Andrea Matoušková, jedna ze zakladatelů PMS. Ředitel PMS jmenuje své zástupce pro konkrétní oblasti činnosti služby, přičemž jeden ze zástupců je pověřen zastupováním ředitele v rozsahu všech práv a povinností, které má ředitel PMS.¹⁴

Pokud jde o vlastní činnost ředitele PMS, ten celou službu řídí, organizuje její činnost a kontroluje výkon činnosti služby, a to případně prostřednictvím svých zástupců a regionálních vedoucích.¹⁵ Ředitel PMS spolupracuje s Radou pro probaci a mediaci,

¹² § 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹³ § 3 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴ Oddíl 2 čl. 2 odst. 2 Statutu Probační a mediační služby

¹⁵ Oddíl 2 čl. 2 odst. 1 Statutu Probační a mediační služby

připravuje a překládá ministerstvu spravedlnosti studijní program vzdělávání úředníků a asistentů PMS.¹⁶

Veškerý chod PMS po stránce hospodářské, materiální, finanční, personální i organizační, jakož i po stránce vzdělávací, informační, koncepční a metodické zajišťuje právě ředitelství, které spolupracuje i s obdobnými organizacemi v zahraničí. Ředitelství také prošetřuje a vyřizuje stížnosti na regionálního vedoucího i na způsob, jak tito regionální vedoucí vyřídili stížnosti na jednotlivá střediska, jejich zaměstnance, tedy konkrétní probační a mediační pracovníky a jejich asistenty.¹⁷

Každý soudní kraj má svého regionálního vedoucího, pod něhož spadají jednotlivá střediska v obvodech okresních (obvodních) soudů. Ten má na starosti konkrétní soudní kraj je zaměstnancem ředitelství PMS. Ředitel PMS jmenuje jednotlivé regionální vedoucí a ti mu jsou pak zodpovědní za řádný chod středisek v daném soudním kraji. Regionální vedoucí je přímo nadřízený vedoucím jednotlivých středisek působícím v rámci daného kraje. Ve vztahu k těmto střediskům má tedy kompetence řídicí, kontrolní a personální. Regionální vedoucí i prošetřuje a vyřizuje stížnosti na vedoucí střediska, případně se zabývá nesouhlasem se způsobem, jak vedoucí střediska vyřídil stížnost na konkrétní probační a mediační pracovníky, působící v konkrétním středisku. Regionální vedoucí, pokud splňuje předpoklady pro výkon funkce probačního úředníka, může sám i vyřizovat běžnou pracovní agendu probačního úředníka.¹⁸

3.1.2. Střediska PMS

Vlastní činnost PMS ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím, Policii ČR, ale i ke všem dalším státním i nestátními organizacím, s nimiž PMS spolupracuje, zajišťují střediska PMS. Střediska nejsou na rozdíl od ředitelství samostatnou účetní jednotkou a nemají právní subjektivitu, nemohou tedy svým jménem nabývat práv a přijímat závazky.¹⁹

¹⁶ Oddíl 2 čl. 2 odst. 7 a 8 Statutu Probační a mediační služby

¹⁷ Oddíl 2 čl. 3 Statutu Probační a mediační služby

¹⁸ Oddíl 2 čl. 3a Statutu Probační a mediační služby

¹⁹ Oddíl 2 čl. 4 Statutu Probační a mediační služby

V čele každého střediska stojí vedoucí střediska, který je jmenován a odvoláván ministrem spravedlnosti na návrh ředitele PMS, po projednání tohoto návrhu Radou pro probaci a mediaci.

Vedoucí střediska organizuje a řídí práci střediska, kontroluje a metodicky vede činnost úředníků a asistentů, navrhuje prostřednictvím regionálního vedoucího řediteli PMS vnitřní členění střediska na jednotlivá oddělení. Dále vedoucí střediska šetří a vyřizuje stížnosti na jednotlivé úředníky a asistenty PMS. Na jeho návrh ředitel PMS rozhodne po projednání s regionálním vedoucím o vnitřním členění střediska.²⁰

3.1.3. Rozdělení středisek na oddělení

Jednotlivá střediska se člení na oddělení, a to podle zaměření a činnosti, kterou příslušné oddělení vykonává, například na oddělení zabývající se stíhanými obviněnými mladistvými, oddělení zabývající se pachateli, kteří jsou blízcí věku mladistvých, oddělení zaměřené na převýchovu uživatelů drog či specializované oddělení na mediaci nebo oddělení, které má na starosti výkon trestu obecně prospěšných prací, případně i oddělení, které dohlíží na podmíněně odsouzené či podmíněně propuštěné, oddělení elektronického monitorovacího systému (v rámci trestu domácího vězení nebo v případě propuštění z vazby za současného stanovení dohledu probačního úředníka) apod. Rozdělení střediska na tato specializovaná oddělení upravuje Statut Probační a mediační služby, který vydává ministerstvo spravedlnosti.²¹

3.1.4. Úředníci a asistenti PMS

Úředníkem PMS může být podle § 6 odst. 2 zákona o PMS bezúhonný a svéprávný absolvent vysokoškolského vzdělání v oblasti společenskovední, po ukončení magisterského studijního programu. Následně adept vykonává základní kvalifikační vzdělání pro úředníky PMS, které trvá jeden rok, zahrnuje jak teoretickou výuku, tak i praktickou přípravu v oblasti práva, společenských disciplín, sociální práce a komunikačních dovedností. Po absolvování tohoto základního kvalifikačního vzdělávání na žádost uchazeče je složena před zkušební komisí jmenovanou ministrem spravedlnosti na návrh Rady pro probaci a mediaci odborná zkouška, v níž jsou ověřeny

²⁰ Oddíl 2 čl. 5 Statutu Probační a mediační služby

²¹ Oddíl 2 čl. 4 odst. 3 Statutu Probační a mediační služby

teoretické i praktické odborné znalosti uchazeče o funkci úředníka PMS, právě z oblasti práva, společenských disciplín, sociální práce a komunikačních dovedností. V případě úspěšného složení této zkoušky je vydáno osvědčení o oprávněnosti vykonávat funkci probačního a mediačního pracovníka. V případě neúspěchu u zkoušky může být opakována nejdříve po 6 měsících. Rovněž asistenti probačních a mediačních úředníků absolvují specializační kurz, trvající 6 měsíců, který je zakončen ověřením získaných znalostí. Tento kurz zahrnuje opět teoretickou výuku i praktickou přípravu v oblasti práva, společenských disciplín, sociální práce a komunikačních dovedností. I po absolvování tohoto kurzu probíhá další odborné vzdělávání asistenta na odborných seminářích a kurzech organizovaných ředitelstvem PMS. Asistentem PMS se opět může stát jen bezúhonná fyzická osoba starší 21 let, která je svéprávná a má ukončené středoškolské vzdělání v oblasti společenskovědní.²²

3.2. Hodnocení stávajícího členění PMS z hlediska potřeb praxe

Stávající členění PMS na jednotlivá střediska, která působí nezávisle na orgánech přípravného řízení (policie a státních zastupitelství) i na soudech, je výhodnější než dřívější přiřazení pracovníků PMS u okresních a krajských soudů, zdůrazňuje nezávislost této služby na jednotlivých justičních orgánech a umožňuje PMS pracovat nejen pro potřeby soudů, ale i orgánů přípravného řízení, přičemž tato struktura PMS by mohla do budoucna umožnit její zapojení i do činnosti justice v rámci občanskoprávního řízení zejména využívání mediace k řešení sporů občanskoprávních, a to jak v oblasti náhrad škody, tak i například z hlediska určování přiměřené vyživovací povinnosti tomu z rodičů, který nemá své nezletilé dítě, případně dítě, o jehož výživu a výchovu je povinen se starat i po dosažení 18 roku, ve své péči. Mediace by mohla přispět i k řešení sporů o svěření dítěte do výchovy některému z rodičů, případně i pro zkoumání podmínek, zda jsou splněny zákonné předpoklady pro péči střídavou, a to zejména ve vztahu k dětem, které mají nějaké výchovné problémy či se staly pachatelem činu jinak trestného či provinění.

²² § 6 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

4 Mediační činnosti

„Mediační činnosti jsou odborné postupy pracovníků PMS realizované v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce či soudce. Jejich smyslem je urovnání konfliktního stavu mezi obětí a pachatelem, odstranění příčin, které vedly pachatele ke spáchání trestného činu, a příprava podkladů pro rozhodnutí státního zástupce či soudce.“²³

Pracovníci PMS mohou využít mediaci, tedy dobrovolné přímé setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti třetí osoby, pracovníka PMS, tzv. mediátora (mediace O/P).

Pokud mediaci nelze využít, protože s tím jedna či obě strany nesouhlasí, mohou být využity jiné činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu (viz níže).²⁴

4.1. Mediace

Před samotným zahájením mediace musí být obviněnému sděleno obvinění a musí být kontaktováno příslušné středisko PMS, které může kontaktovat jak policejní orgán, státní zástupce, soud, ale i obviněný nebo poškozený či jejich blízcí.²⁵

Předpokladem pro zahájení mediace je doznání pachatele a jeho ochota napravit následky, které způsobil svým protiprávním jednáním, projevení lítosti a ochota odškodnit oběť trestného činu tak, aby se jí dostalo přiměřené satisfakce i ochota nahradit veškeré škody, které byly oběti protiprávním jednáním způsobeny.²⁶

Mediace je pro pachatele a stejně tak i pro oběť trestného činu zcela dobrovolná, nemusí s ní souhlasit,²⁷ což bývá hlavně v případě oběti, která není ochotná se s pachatelem

²³ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 39. ISBN 978-80-7367-757-2.

²⁴ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

²⁵ Probační a mediační služba. Elektronicky informační leták [online]. 23. 03.21 [cit. 13. 5. 2021].

Dostupné z: http://www.pmscr.cz/images/clanky/pms_letak_mladez_www_s.pdf

²⁶ § 307 a následující zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) a § 4 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

²⁷ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

přímo setkat. Pracovníci PMS berou v úvahu potřeby obou stran, klíčová je v těchto jednáních právě nestrannost pracovníka PMS.

Před samotným setkáním pachatele a oběti trestného činu jsou nejprve obě strany sporu pozvány na individuální konzultace, nejprve probíhá konzultace s pachatelem, poté s obětí. Jedná se o úvodní setkání s pracovníkem PMS, během nichž jsou oběma stranám zodpovězeny všechny jejich otázky a vysvětleny nejasnosti ohledně činnosti PMS. Mediátor musí obě strany sporu poučit o jeho postavení během mediace, stejně tak o účelu a zásadách mediace.²⁸ Současně jsou zjišťovány potřeby a zájmy obou stran sporu.

Každý případ je svou podstatou individuální a proto pracovníci PMS musí rozhodnout na základě informací, které mají k dispozici, kdy s mediací začít. Obvykle nejlepší bývá zahájit první kroky mediace ihned na počátku trestního řízení. Ne vždy je to nejvhodnější. „*Oběť nemusí být krátce po spáchání činu připravena na setkání s pachatelem. Jde hlavně o oběti násilných trestných činů, při nichž dojde k závažné psychické a fyzické újmě. Stejně obezřetně je nutné postupovat v případech, kdy došlo k nenávratné újmě – smrt oběti, např. při automobilové nehodě.*“²⁹

4.1.1. Individuální konzultace s obviněným

Jak již bylo zmíněno výše, celý proces mediace začíná individuální konzultací s obviněným, tomu je na počátku konzultace nejprve vysvětlena role PMS, popřípadě trestněprávní kontext jeho případu. Obviněný často nemá od orgánů činných v trestním řízení dostatek informací o základních termínech ani o samotném průběhu trestního stíhání a možnostech odklonů v rámci tohoto řízení.

Obviněný má samozřejmě mnohem větší zájem na tom, aby mediace úspěšně proběhla, protože se tím může vyhnout trestnímu stíhání i trestnímu postihu, proto je pro pracovníky PMS důležité rozlišit, zda pachatel opravdu svého činu lituje a má zájem vzniklou situaci napravit, nebo zda se jedná pouze o zjištěné chování z jeho strany, motivované snahou dostat nižší trest nebo se mu vyhnout úplně.

²⁸ § 3 odst. 4 zákona č. 202/2012 Sb., *Zákon o mediaci a o změně některých zákonů*

²⁹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 41. ISBN 978-80-7367-757-2.

Pro pracovníka PMS je klíčové na této konzultaci, vyslechnout si, jak se trestný čin stal z pohledu pachatele, co jej k němu vedlo a jaké bylo celkové pozadí spáchaného trestného činu, proto také může do „výpovědi“ obviněného zasahovat otázkami tak, aby porozuměl všem okolnostem, za nichž byl trestný čin spáchán. Klíčové je vést pachatele k uvědomění si škodlivosti jeho jednání, k ochotě převzít odpovědnost za svůj čin. Cílem tohoto setkání také je zamyšlení pachatele nad možnostmi nápravy směrem k oběti, proto v další části rozhovoru se pracovník PMS soustředí i na možnosti, které by vedly k odstranění újmy, která byla jeho činem způsobena.³⁰

Během setkání může zaznít i nabídka společného setkání obviněného s obětí, což je také hlavní cíl mediace, ovšem tato nabídka nemusí být zmíněna hned na tomto prvním setkání, stejně tak nemusí zaznít vůbec.

Na konci tohoto setkání se společně dohodnou na budoucích krocích, které by měly následovat a na konkrétní formě spolupráce, která bude mezi nimi probíhat.

4.1.2. Individuální konzultace s obětí

Konzultace s obětí začíná podobně jako s obviněným nejprve vysvětlením základních informací o roli PMS a vysvětlením případných nejasností, které může oběť trestného činu mít.

Cílem setkání s obětí je vyjasnit všechny informace, které povedou k rozhodnutí, zda má zájem se s pachatelem trestného činu setkat, spolupracovat s PMS a tím se podílet na vyřešení nastalé situace.

Stejně jako pachatel i oběť popíše událost, jak se stala z jejího úhlu pohledu, kromě toho se pracovník PMS zajímá o to, jaký vliv měl trestný čin na oběť, jak se cítila, jaká jí vznikla materiální či psychická újma, jak trestný čin ovlivnil její běžný život, zda například nadále prožívá strach, který s ním souvisí, atd. Také by se měl pracovník PMS zajímat o to, jaké má oběť potřeby, co požaduje od pachatele a samozřejmě v neposlední řadě by se měl pracovník PMS zajímat o to, zda by byla oběť ochotna se

³⁰ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

s pachatele setkat a dohodnout se na přiměřené kompenzaci. Zda jsou tedy i na straně oběti splněny základní předpoklady pro uskutečnění mediace.³¹

4.1.3. Společné setkání pachatele a oběti trestného činu

Před společným setkáním mezi obětí a pachatelem samozřejmě může proběhnout více individuálních schůzek. Pokud oběť i pachatel se společnou schůzkou souhlasí, může proběhnout vlastní mediace.

Ještě před samotným setkáním musí pracovník PMS zvážit, zda pro pachatele není mediace pouze vypočítavým krokem pro snížení trestu, zda činu skutečně lituje a má zájem jej napravit, rovněž musí zvážit, jestli je oběť na setkání s pachatelem připravena a zda je pro ni toto setkání bezpečné, zda nemůže setkání nějakým způsobem ovlivnit její psychický stav apod.

Pakliže pracovník PMS zhodnotí situaci jako vhodnou pro setkání oběti a pachatele, proběhne společné setkání. Na něm se nejprve obě strany seznámí s vlastní verzí průběhu skutkového děje z jejich úhlu pohledu. Začne poškozený a mediátor se při jeho líčení události zaměřuje svými otázkami zpravidla na to, jak se oběť cítila, jak se oběti změnil život po trestném činu, zda byla oběti způsobena materiální či psychická újma, zda má stále obavy, které souvisí s trestným činem atd. Oběť může pachateli během setkání položit i nějaké otázky pokud na něj nějaké má.³²

Právě popis pocitů oběti a náhled na situaci očima druhého je, dle našeho názoru, velmi podstatný z hlediska výchovného působení na pachatele, který by si takto měl uvědomit, jaký vliv mělo jeho chování na druhého člověka, což by jej mělo vést k uvědomění si škodlivosti svého jednání a snížit tak pravděpodobnost recidivy v budoucím životě.

Poté přichází řada na pachatele, který by měl rovněž popsat, jak se dle něj trestný čin stal a mediátor se zaměřuje hlavně na to, jak k trestnému činu došlo, co trestnému činu předcházelo, co vedlo pachatele k tomu, že trestný čin spáchal. V rámci této části

³¹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

³² ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

probíhající mediace je i důležité zjistit, zda si pachatel uvědomil, co svým jednáním oběti způsobil, jaké mělo jeho chování důsledky i pro jeho rodinu a okolí apod.³³

Během setkání stejně jako může klást oběť otázky pachateli směřující k pochopení jeho jednání, stejně tak může i pachatel klást otázky oběti, které by přispěly k objasnění pocitů oběti.

Po tomto dialogu mezi obětí a pachatelem přichází na řadu řešení otázky nápravy důsledků trestného činu a uzavření dohody o nápravě protiprávního stavu, který v důsledku trestného činu nastal. Může se však stát, že oběť má příliš velké nároky, které jsou pro pachatele nesplnitelné, případně se pachatel s obětí vůbec nedohodnou.

V případě, že se nepodaří dojít k dohodě, je-li to nadále smysluplné a je-li předpoklad možnosti uzavření dohody v budoucnu, může se pokračovat formou dalších individuálních konzultací či společné konzultace. Pokud ani později nedojde k dohodě, může mediátor pachateli nabídnout tzv. jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu (viz níže). V případě, že se obě strany dohodnou, mediátor zpracuje písemnou dohodu, v níž jsou uvedeny závazky pachatele vůči oběti.³⁴

Pracovník PMS musí po setkáních s obětí a pachatelem trestného činu zpracovat zprávu pro státního zástupce či soudce, která obsahuje výsledky mediace a státní zástupce či soud k ní mohou při svém rozhodování přihlídnout. Tato zpráva obsahuje shrnutí závěrů, k nimž během setkání došlo a také přehled kroků, na kterých se s pachatelem a obětí dohodli. Může také doporučit další postup v dané věci. Ke zprávě přikládá i dohodu o nápravě vzájemných vztahů a náhradě škody, ta obsahuje konkrétní závazky a povinnosti, na kterých se během setkání dohodli.³⁵

4.1.4. Narovnání

Soud, popř. státní zástupce, po úspěšné mediaci může zhodnotit, zda s ohledem na závažnost protiprávního jednání, postačí k nápravě pachatele a k zamezení

³³ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

³⁴ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

³⁵ § 7 zákona č. 202/2012 Sb., *Zákon o mediaci a o změně některých zákonů*

opakování protiprávního jednání pouhé faktické projednání věci bez nutnosti uložení trestu či jiného výchovného opatření. V takovém případě využití mediace je možno rozhodnout o schválení narovnání a trestní stíhání zastavit, přičemž tento postup, v němž pachatel odškodní oběť trestného činu a zcela napraví veškeré důsledky, které svým protiprávním jednáním vyvolal, se nejčastěji realizuje právě po proběhlé mediaci.

Rozhodnutí o schválení narovnání a o následném zastavení trestního stíhání je tedy možné jen se souhlasem pachatele a poškozeného, a to poté co pachatel trestného činu se k jeho spáchání doznal, tedy prohlásil, že se dopustil skutku, pro který je stíhán, přitom nesmí být pochybnosti o tom, že toto prohlášení učinil svobodně, vážně a ve vztahu ke konkrétnímu přesně popsanému skutku, současně musí oběti, které způsobil škodu tuto újmu uhradit nebo učinit potřebné úkony k tomu, aby oběti byla škoda uhrazena například pojišťovnou, tam kde trestným činem se pachatel obohatil, musí toto bezdůvodné obohacení vydat a dále musí složit na účet soudu v soudním řízení nebo na účet státního zastupitelství v přípravném řízení peněžitou částku, určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, kdy takto složená částka musí být přiměřená závažnosti protiprávního jednání, kterého se dopustil. S ohledem na závažnost spáchaného činu současně musí orgán činný v trestním řízení, který věc projednává, dospět k závěru, že s ohledem na povahu a závažnost spáchaného činu, s ohledem na osobu pachatele a vzhledem k jeho osobním a majetkovým poměrům je takovýto postup dostačující a zabrání do budoucna v možném opakování stejného či obdobného protiprávního jednání ze strany tohoto pachatele. Proti rozhodnutí o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání může jak obviněný, tak poškozený, tedy oběť, v řízení před soudem i státní zástupce podat stížnost, která má odkladný účinek.³⁶

Ještě před vydáním tohoto rozhodnutí přitom tento justiční orgán, který ve věci rozhoduje, vyslechne poškozeného a obviněného k okolnostem, za nichž mezi nimi došlo k uzavření dohody o narovnání, zda tuto dohodu učinili dobrovolně, zda s takovýmto postupem, tedy schválením narovnání a zastavením trestního stíhání, souhlasí. Právě v rámci tohoto výslechu také musí pachatel prohlásit, že spáchal skutek,

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. Oddíl čtvrtý. Narovnání. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.*

pro který je stíhán. Samozřejmě před výslechem musí být pachatel i oběť poučeni o svých právech i podstatě institutu narovnání. Pachatel přitom musí být poučen, že pokud by dohoda o narovnání nebyla schválena, nelze k jeho prohlášení, že skutek spáchal, přihlížet jako k důkazu pro jeho vinu.

4.1.5. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Druhým z odklonů je podmíněné zastavení trestního stíhání, i v rámci tohoto odklonu je významná role PMS, v tomto případě nejen při využití mediace, ale i v rámci následného dohledu, tedy probace nad osobou pachatele, u něhož bylo o podmíněném zastavení rozhodnuto. V tomto případě totiž na rozdíl od schválení narovnání a zastavení trestního stíhání, kterým fakticky možnost dalšího výchovného působení končí, je stanovena zkušební doba podmíněného zastavení trestního stíhání až na dva roky. V případech, kdy se pachatel v rámci použití tohoto institutu zaváže zdržet se určité činnosti v souvislosti, s níž se přečinu dopustil nebo složí na účet soudu, v přípravném řízení státního zastupitelství peněžitou částku určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, přitom opět částka nesmí být nepřiměřená závažnosti protiprávního jednání, může být zkušební doba až pěti let.³⁷

V obou případech je tento postup v podobě odklonu od klasického trestního řízení možný jen u přečinů, tedy u všech nedbalostních trestných činů a u úmyslných trestných činů, kde pachatel není ohrožen přísnějším trestem odnětí svobody než pět let.

4.2. Jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu

Pakliže mediaci mezi obětí a pachatelem trestného činu nelze uskutečnit, a to buď proto, že oběť nebyla ochotna se s pachatelem vůbec setkat či nedošli společné dohody, může se pracovník PMS s pachatelem domluvit na tzv. jiných činnostech směřujících k urovnání konfliktu.

Jedná se o vypracování zprávy o spolupráci, přičemž ta může mít dvě formy, jednak zprávu před rozhodnutím a dále zprávu o spolupráci s klientem.³⁸

³⁷ § 307 a § 308 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

³⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

„Obecně lze říct, že zpráva před rozhodnutím je využívána při spolupráci s pachateli závažnější trestné činnosti, kdy nejsou splněny podmínky pro odklon, popřípadě může hrozit uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. „³⁹

„Naopak zpráva o spolupráci s klientem je jakousi rychlejší formou spolupráce s klienty. Je méně obsáhlá a využívá se u méně závažných trestných činů.“⁴⁰

Tyto zprávy vyhotovuje pracovník PMS s pachatelem, obětí a dalšími osobami a slouží jako podklad soudci pro rozhodnutí v dané kauze a pro uložení vhodného trestu. I zde pracovník PMS klade důraz na převzetí odpovědnosti pachatele za svůj čin, vede ho k uvědomění si svého provinění a nabádá ho k zamyšlení se nad odstraněním škodlivého chování.

Co se týká samotné struktury této zprávy, úvodní část se zaměřuje na rodinné vztahy a přátele obviněného, a to z důvodu možnosti poskytnutí podpory, která by mohla vést k napravení pachatele. Další část se věnuje zaměstnání a finanční situaci pachatele, jelikož řádné zaměstnání a dostatečné finanční prostředky do jisté míry snižují možnost recidivy, zejména pokud jde o majetkovou trestnou činnost či trestnou činnost motivovanou ziskem, poté následují sociální kontakty a trávení volného času, další část se věnuje postoji pachatele ke spáchanému trestnému činu. V další části pracovník PMS hodnotí kvalitu spolupráce, samotnou aktivitu a zájem pachatele o nápravu svého chování. Na konci zprávy uvádí pracovník PMS své stanovisko a navrhne zde uložení vhodného opatření, ke kterému může soudce či státní zástupce přihlídnout.⁴¹

4.3. Ukládání povinností a omezení

Kromě alternativního trestu může soud uložit i přiměřená omezení a přiměřené povinnosti Těmito přiměřenými omezeními (obviněnému je uloženo zdržet se určitého jednání, v souvislosti s nímž se trestné činnosti dopustil) nebo přiměřenými povinnostmi (úkoly, které musí splnit) jsou například:

„a) podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,

³⁹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 60. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁴⁰ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 60. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁴¹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

- b) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,*
- c) podrobit se léčeni závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona,*
- d) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,*
- e) zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,*
- f) zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,*
- g) zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,*
- h) zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,*
- i) uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,*
- j) veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo*
- k) poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.⁴²*

⁴² § 48 odst. 4 a 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

5 Probační činnosti

„Mezi probační činnosti patří především zajištění výkonu a organizace dohledu probačního úředníka u uložených alternativních trestů a opatření, jako je podmíněný trest spojený s dohledem, trest obecně prospěšných prací, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody spojené s dohledem, trest zákazu vstupu na sportovní a jiné společenské akce, propuštění z ochranného léčení rovněž spojené s dohledem“⁴³

5.1. Probační dohled

Obecně dohledem probačního pracovníka nad pachatelem trestného činu se rozumí pravidelný osobní kontakt tohoto pachatele a úředníka PMS a interakce mezi nimi směřující k tomu, aby vedl řádný život, za tímto účelem probační úředník vytváří a realizuje plán dohledu a kontroly dodržování podmínek, které byly pachateli soudem nebo státním zástupce uloženy.⁴⁴

Cílem tohoto dohledu je nejenom sledování a kontrola chování delikventa v zájmu ochrany společnosti před jeho recidivou, ale především jeho odborné vedení motivované snahou zabránit opakování trestné činnosti,⁴⁵ přičemž za tímto účelem je pachatel povinen s probačním úředníkem spolupracovat způsobem určeným probačním úředníkem v rámci plnění stanoveného plánu probačního dohledu. Dále je povinen se ke splnění tohoto cíle dostavovat v termínech stanovených probačním úředníkem. Při těchto návštěvách musí informovat probačního úředníka o místě svého pobytu, o svém zaměstnání či jiných zdrojích obživy, o tom, zda a jak dodržuje jemu uložené přiměřené omezení a přiměřené povinnosti i o všech dalších okolnostech významných pro výkon dohledu nad ním ze strany probačního úředníka.⁴⁶

5.1.1. Probační plán

V zájmu dosažení účelu dohledu nad pachatelem je probační úředník oprávněn vytvořit probační plán nápravy delikventa a dále postupovat v souladu s rozhodnutím justičního orgánu tak, aby došlo k úspěšné resocializaci pachatele, přičemž tento probační plán je

⁴³ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 71. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁴⁴ § 49 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁴⁵ § 49 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁴⁶ § 50 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

průběžně aktualizován s přihlédnutím k výsledkům dosavadní spolupráce s obviněným i s ohledem na jeho osobní, rodinné poměry, případně i s ohledem na další skutečnosti, které mohou mít vliv na jeho resocializaci.⁴⁷

Probační úředník přitom úzce spolupracuje s justičním orgánem, který nad pachatelem vyslovil dohled, tento orgán průběžně informuje o plnění probačního plánu pachatelem.

5.1.2. Povinnosti odsouzeného

Podle § 50 zákona č. 40/2009 trestního zákoníku v platném znění má pachatel s uloženým dohledem následující povinnosti:

„a) spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví, a plnit probační plán dohledu,

b) dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu probační úředník stanoví,

c) informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,

d) umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.“⁴⁸

5.1.3. Povinnosti a oprávnění pracovníka PMS

Své povinnosti nemá pouze obviněný, nad kterým je vysloven dohled, ale konkrétní povinnosti a oprávnění má také probační úředník. Ty jsou uvedeny v § 51 zákona č. 40/2009 trestního zákoníku. Jednou z povinností probačního úředníka je vykonávat dohled nad pachatelem v souladu s vytvořeným probačním plánem, ten musí zároveň pravidelně aktualizovat vzhledem k výsledkům dosavadního průběhu dohledu a k osobním, rodinným, popřípadě jiným poměrům pachatele. Dále musí být pachateli nápomocný a plnit pokyny předsedy senátu, směřující k vedení řádného života pachatele.⁴⁹

⁴⁷ § 50 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁴⁸ § 50 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁴⁹ § 51 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Důležitá povinnost pracovníka PMS nastává v případě, že pachatel závažně nebo opakovaně porušil podmínky dohledu, probační plán či přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, v takovém případě musí bez odkladu informovat předsedu senátu soudu, který dohled uložil. Pokud se však jedná jen o méně závažné porušení, má povinnosti upozornit pachatele na jeho nepatřičné chování a poučit jej, že v případě opakovaného porušení podmínek dohledu bude probační úředník informovat předsedu senátu.⁵⁰

Další povinností probačního úředníka je, že musí nejméně jednou za šest měsíců, nestanoví-li předseda senátu dobu kratší, zpracovat zprávu, která informuje předsedu senátu o průběhu výkonu dohledu nad pachatelem, o plnění probačního plánu, o dodržování stanovených podmínek popřípadě o dodržování přiměřených povinností a omezení.⁵¹

5.2. Spolupráce PMS na výkonu dalších uložených trestů

Probační a mediační úředník spolupracuje s justičními orgány i v rámci jednotlivých uložených trestů, kdy v tomto směru je třeba zejména zdůraznit význam PMS při výkonu **podmíněného trestu odnětí svobody za současného stanovení dohledu nad odsouzeným**, v rámci něhož je možno uložit rovněž přiměřená omezení a přiměřené povinnosti jak je již uvedeno výše, dále je tato spolupráce obdobně aplikována i při **podmíněném propuštění výkonu trestu za současného stanovení dohledu nad podmíněně propuštěným**.

Zcela zásadní role probačního úředníka je pak dána při výkonu **trestu domácího vězení**, který je možno uložit za přečin až na dobu dvou let, přičemž tento trest spočívá v tom, že pachateli je v jeho rámci uložena povinnost zdržovat se po dobu jeho výkonu ve stanoveném časovém období v určeném obydlí,⁵² přičemž kontrolu nad výkonem tohoto trestu zajišťuje právě úředník PMS, a to i s využitím elektronického sledovací zařízení, který pohyb odsouzeného monitoruje.

Zcela zásadní je i role probačního úředníka při výkonu **trestu obecně prospěšných prací**, který může soud pachateli přečinu uložit ve výměře od 50 do 300 hodin. Tento trest spočívá v povinnosti odsouzeného provést osobně ve stanoveném rozsahu

⁵⁰ § 51 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁵¹ § 51 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁵² § 60 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

práce k obecně prospěšným účelům (jde zejména o údržbu veřejných prostranství a veřejných budov, úklid těchto prostor či veřejných budov nebo komunikací, případně o další práce realizované ve prospěch obcí, státních nebo obecně prospěšných institucí působících v oblasti vzdělávání, vědy, kultury, školství, ochrany zdraví, požární ochrany, ochrany životního prostředí, podpory a ochrany mládeže, zvířat, dále práce ve prospěch společností působících v oblasti charitativní, sociální, humanitární, náboženské, tělovýchovné apod. Tyto práce nesmí sloužit k výdělečným účelům odsouzeného. Odsouzený k tomuto trestu musí práce vykonat osobně a bezplatně, nejpozději do jednoho roku od jejich nařízení.⁵³ Výkon tohoto trestu kontroluje právě probační úředník, který také po projednání s pachatelem soudu doporučí konkrétní místo pracovního zařazení odsouzeného. Ve vztahu k tomuto trestu je možno uložit i přiměřená omezení a povinnosti, stejně jako ve vztahu k dalším výše i níže uvedeným trestům.

Další oblastí působení PMS je i kontrola nad výkonem **trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce**, který lze uložit až na dobu 10 let. Pachateli se takto zakáže navštěvovat konkrétní typ těchto akcí, pokud se v souvislosti s jejich návštěvou protiprávního jednání dopustil.⁵⁴ Typicky jde o delikvenci spojenou s návštěvami fotbalových, hokejových či jiných sportovních akcí, v rámci nichž se delikvent dopustil násilného či výtržnického jednání. I v rámci tohoto trestu vykonává probační úředník kontrolu nad jeho dodržováním s využitím probačního plánu, v jehož rámci mohou být využity i konkrétní programy sociálního výcviku, převýchovy, psychologického poradenství, přičemž pokud to probační úředník shledá potřebným, může delikventovi nařídit, aby se v souvislosti s konáním zakázaných akcí dostavil v určené době k policejnímu orgánu zpravidla v místě bydliště pachatele, aby tak bylo možno ověřit, že zakázanou akci nenavštívil.

Bez významu není ani využití PMS při nahrazení omezení osobní svobody vazbou, v tomto případě je rovněž pachateli uložen probační dohled, v jehož rámci mu lze opět nařídit i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti v zájmu ochrany společnosti,

⁵³ § 65 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

⁵⁴ § 76 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

aby důvody, pro které byl vzat či ponecháván ve vazbě, byly nahrazeny právě tímto probačním dohledem.

Možnosti uplatnění PMS v rámci trestního řízení včetně řízení proti mladistvým jsou velmi rozsáhlé a výše uvedené je tedy jen nejobecnějším vymezením působnosti PMS v rámci tohoto řízení. Bohužel zatím možnosti využití této služby v řízení občanskoprávním a správním jsou minimální, byť i zde by působení PMS mohlo výrazně přispět k odbřemenění orgánů, v jejichž kompetenci je rozhodování v těchto řízeních.

6 Práce PMS s mladistvými a nezletilými delikventy

V případě, že se trestného činu dopustí mladistvá či nezletilá osoba, musí Policie ČR informovat kromě jiného také příslušné středisko PMS v daném okrese. Specializovaný pracovník na práci s mládeží se pak na základě informací o případu a osobnosti pachatele rozhodne, zda chce vstoupit do tohoto řízení a zahájit v něm další kroky.⁵⁵ Díky této povinnosti informovat pracovníka PMS může na pachatele výchovně působit hned po spáchaném trestném činu, což značně zvyšuje šanci na nápravu a snižuje tak pravděpodobnost recidivy. Důležité také je, aby pracovník z obdržených informací usoudil, zda se jedná pouze o jednorázový zkrat v chování pachatele nebo zda má chování pachatele sklon k recidivě a v takovém případě je nutné okamžitě začít s dotyčným hlouběji spolupracovat a zamezit tak dalšímu opakování trestné činnosti.

Ačkoliv se pracovníci PMS snaží vstupovat do co největšího počtu případů deliktů mladistvých a nezletilých, je třeba zmínit, že nemohou vstoupit naprosto do všech, a to hlavně z kapacitních důvodů a velké vytíženosti této služby. I tak se však snaží PMS vstoupit do co největšího počtu takovýchto případů, hlavně z důvodů, že mladiství a nezletilí pachatelé jsou mnohem více ovlivnitelní, a proto je zde mnohem větší šance na úspěch výchovného působení na ně. Z tohoto důvodu je také upozaděno potrestání pachatele a hlavní důraz je kladen na převýchovu a prevenci, obnovu jejich narušených společenských vztahů a znovu začlenění do jejich rodinného a sociálního prostředí výchovným působením na ně.⁵⁶

Během dospívání jsou mladiství a nezletilí nejvíce ovlivňováni rodinou, která taktéž i jejich názory pomáhá dotvářet, proto je značně důležité zapojit členy rodiny do spolupráce s pracovníky PMS tak, aby se aktivně podíleli na řešení nastalé situace. Neméně důležité je však zapojit do procesu převýchovy i školu či vzdělávací instituci, ve které se mladiství či nezletilí pachatelé připravují na budoucí povolání, jelikož vedle rodiny právě škola nejvíce ovlivňuje jejich psychický a sociální vývoj.

⁵⁵ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. *ISBN 978-80-7367-757-*

⁵⁶ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. *Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1*

Co se týká samotného šetření pracovníka PMS, tak jeho hlavním cílem je na začátku získat co možná nejvíce informací o poměrech v rodině delikventa a o prostředí, ve kterém vyrůstá, proto také probační pracovník hovoří se všemi členy domácnosti i s dalšími osobami, s nimiž je tento pachatel v častém kontaktu. Také je pro pochopení celého pozadí toho, co delikventa vedlo ke spáchání trestného činu, důležité vidět, v jakém prostředí vyrůstá, a proto je taktéž důležitá návštěva v místě bydliště pachatele, na kterou má pracovník PMS právo.⁵⁷

Během rozhovorů s pachatelem a jeho rodinou je nutné vyzorovat, jak fungují v rodině vzájemné vztahy, proto pokládá pracovník PMS otázky, pomocí nichž zjišťuje informace typu: kdo je hlavní autoritou pro pachatele, jaké má vztahy se sourozenci, s rodiči, s kým má nejbližší vztah, jak se kdo podílí na chodu domácnosti. Kromě těchto otázek se zaměřuje i na to, jak se rodina staví ke spáchanému činu, jestli vyvodili z nastalé situace nějaké důsledky, popřípadě jaké, co se stalo v rodině po spáchání činu pachatele atd. Tento rozhovor je pro pracovníka PMS velmi důležitý, jelikož se může zaměřit na rizikové faktory působící na delikventa a jeho potřeby a díky tomu navrhnout co nejvhodnější opatření, aby bylo na pachatele co nejlépe výchovně působeno.⁵⁸

V přípravném řízení a v řízení před soudem spolupracují pracovníci PMS s nezletilými a mladistvými pachateli nejen na mediaci, ale kromě toho také připravují písemné zprávy o osobních, rodinných, sociálních poměrech a aktuální životní situaci pachatele, které poté předávají soudci či státnímu zástupci, pro ně také připravují návrhy na odklony. Zprostředkovávají pro klienta kontakty na odborné služby, jako je psycholog, jednájí s kurátory či pracovníky sociálně-právní ochrany dětí, stejně tak komunikují se školami, kde se dotyčný pachatel vzdělává. Zprostředkovávají jednání o náhradě škody a v neposlední řadě se s pachatelem mohou domluvit na vhodných opatřeních, jako jsou výchovná opatření, společensky prospěšná činnost či probační programy.

Ve vykonávacím řízení se pracovníci PMS zaměřují na výkon dohledu nad pachatelem, dohlíží případně na výkon jim uložené povinnosti či omezení, na výkon jim uložených

⁵⁷ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-

⁵⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-

trestních opatření (výkon trestního opatření obecně prospěšných prací, odnětí svobody podmíněně odloženého s dohledem). Stejně jako v přípravném řízení pomáhají klientům zprostředkovávat komunikaci s odbornými službami, například jimi jsou psychologové nebo komunity pro léčbu závislosti, ať již na alkoholu nebo drogách či jiných závislostech. Vypracovávají zprávy o průběhu dohledu a kontrolují uložená opatření.

6.1. Systém sankčních opatření pro mladistvé delikventy

V případě trestné činnosti mladistvých je aplikován zákon o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.), ten značně upravil celý systém sankcí v trestné činnosti mladistvých delikventů.

6.1.1. Odklony v trestním řízení

Jedná se o postup soudu nebo státního zastupitelství, v rámci něhož místo tradičního postupu, směřujícího u státního zástupce s využitím policejního orgánu k podání obžaloby či návrhu na potrestání a u soudu po podání obžaloby či návrhu na potrestání po proběhlém hlavním líčení k odsouzení či zproštění obviněného, je použit místo tohoto klasického postupu, postup jiný.⁵⁹

Výhodou pro obviněného při odklonu je, že obviněný pachatel samozřejmě zůstává na svobodě, není vytržen ze svého sociálního prostředí. Dále toto řešení daného sporu může značně zkrátit trestní řízení, čímž se uleví přetíženým soudům.

„Ustanovení § 68 zák. o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje obecné podmínky pro využití zvláštních způsobů řízení, tj. odklonů, v řízení proti mladistvým:

- 1. podezření ze spáchání provinění se jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu zcela důvodným;*
- 2. Mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků provinění.*

Jako fakultativní podmínka je pak stanovena:

⁵⁹ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-245-2.

3. možnost na mladistvém požadovat, aby se zavázal k chování omezujícímu možnosti spáchání dalších provinění.⁶⁰

Druhy odklonů, které lze ve vztahu k obviněnému mladistvému použít jsou:

1. Narovnání – stejně jako u dospělých pachatelů, může být použito narovnání i ve vztahu k obviněnému mladistvému, avšak pro mladistvého může být často problematicky splnitelná podmínka narovnání, a to složit přiměřenou částku určenou na peněžitou pomoc obětem, jelikož většina mladistvých pachatelů nemá ještě v době spáchání přečinu vlastní příjem a jejich finanční možnosti jsou značně omezené, i když by samozřejmě za mladistvého mohli tuto částku uhradit rodiče (zákon tuto možnost nezakazuje), ale vzhledem na výchovný charakter, který by měl každý odklon mít, dalo by se zpochybnit, zda by v takovém případě se jednalo o dostatečný způsob vyřízení věci.⁶¹
2. Podmíněné zastavení trestního stíhání – v rámci tohoto odklonu je stanovena zkušební doba, stejně jako u dospělého pachatele, ale ta je zkrácena od 6 měsíců do 2 let, pachatel je nucen v této době vést řádný život a dodržovat případná stanovená omezení či povinnosti. Ovšem rozdíl oproti dospělým pachatelům je v tom, že během této zkušební doby může být stanoven dohled probačního úředníka, stejně tak můžou být stanovena i jiná výchovná opatření.⁶²
3. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání – tento odklon lze aplikovat výhradně v rámci zkráceného přípravného řízení. Lze jej považovat za variantu podmíněného zastavení trestního stíhání.⁶³
4. Odstoupení od trestního stíhání – jedná se o odklon, který je zakotven v zákonu o soudnictví ve věcech mládeže, tedy lze jej aplikovat pouze v řízení

⁶⁰ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik str. 41. ISBN 978-80-7502-131-1.

⁶¹ § 69 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁶² § 69 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁶³ § 69 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

proti mladistvým pachatelům. Od ostatních odklonů se také liší tím, že postrádá určitý sankční prvek.⁶⁴

6.1.2. Alternativy k potrestání

„Podstata těchto institutů spočívá v tom, že soud vynese odsuzující rozsudek, ve kterém uzná obžalovaného vinným, avšak neuloží žádný druh trestu, resp. trestního opatření. Jde o prostředky výchovného charakteru, kterými se za určitých podmínek může dosáhnout nápravy pachatele i bez uložení trestu.“⁶⁵

Hlavním předpokladem je, že v některých případech je dostatečné to, že je daná věc projednána a je vynesena odsuzující rozsudek, což samo postačuje jako výchovné působení a prevence proti dalšímu protiprávnímu jednání a další trestní sankce by již byla nadbytečná (zcela v souladu se zásadami restorativní justice i principem subsidiarity trestní represe a zásadou ultima ratio).

Tyto alternativy jsou dvojího druhu, a to:

1. Upuštění od potrestání – existují dvě varianty tohoto institutu, jednak prosté upuštění od potrestání, kdy se stát vzdává jakékoliv další možnosti potrestání pachatele a druhou variantou je podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, kdy v případě porušení povinností pachatele je možnost dalšího potrestání a zároveň je na pachatele výchovně působeno ze strany PMS.⁶⁶
2. Upuštění od uložení trestního opatření – na rozdíl od upuštění od potrestání, se upuštění od uložení trestního opatření vztahuje pouze na mladistvé pachatele a navíc tato alternativa není možná u všech trestných činů, je pouze možná u těch, u nichž horní hranice trestní sazby nepřesahuje pět let (přečiny). Pachatel by měl projevit lítost nad spáchaným skutkem a projevit snahu po nápravě, a to již konkrétními kroky (např. úplné či alespoň částečné zanechání škodlivých návyků, nalezení si zaměstnání, nahrazení škody, nastoupení do léčebného či resocializačního programu apod.). Soud může upustit od uložení trestního

⁶⁴ § 69 a § 70 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁶⁵ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik str. 127. ISBN 978-80-7502-131-1.

⁶⁶ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. Teoretik str. 127. ISBN 978-80-7502-131-1.

opatření v těch případech, pokud vzhledem ke spáchanému trestnému činu a dosavadnímu životu pachatele samotné projednání věci před soudem je dostačující a postačí k nápravě mladistvého pachatele. Druhou možností je, že se trestného činu dopustil pachatel z důvodu neúplné znalosti právních předpisů, která je omluvitelná vzhledem k věku pachatele. Třetí možnost je, že soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého. Další možností je, že mladistvý pachatel se dopustil protiprávního jednání ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud uloží v takovém případě ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci. V posledním případě lze upustit od uložení trestního opatření v případě, kdy soud vůči mladistvému užije ochranná nebo výchovná opatření. Soud může toto upuštění od trestního opatření uložit i podmíněně, a to v případech, kdy je vhodné sledovat po určitou dobu chování mladistvého.⁶⁷

6.1.3. Opatření

„Zákon o soudnictví ve věcech mládeže totiž pojímá tzv. opatření jako jediný druh sankce; vyplývá to z ustanovení §1 odst. 2, § 2 odst. 2 písm. b) a § 9 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Zároveň však zákon o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 10 odst. 1 dělí opatření do tří skupin, kterými jsou výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření.“⁶⁸

6.1.3.1. Výchovná opatření

Pokud jde o výchovná opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ten výchovná opatření upravuje v § 15 odst. 2, dle něhož výchovnými opatřeními jsou:

„a) dohled probačního úředníka,

b) probační program,

c) výchovné povinnosti,

d) výchovná omezení,

⁶⁷ § 11, § 12 a § 13 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁶⁸ ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. *Teoretik str. 22-23. ISBN 978-80-7502-131-1.*

e) *napomenutí s výstrahou.*“⁶⁹

Tato výchovná opatření přitom mohou být stíhanému obviněnému ukládána i v průběhu řízení, a to za souhlasu obviněného, který tento souhlas může odvolat. Tato výchovná opatření mají za cíl ovlivnit mladistvého k vedení řádného života.

6.1.3.1.1. Dohled probačního úředníka

V rámci dohledu probačního úředníka je pracovníkem PMS sledováno chování mladistvého pachatele v jeho rodině, je sledován způsob výchovného působení rodičů na něj, je kontrolováno dodržování stanovených probačních programů a výchovného působení, dále je sledováno i dodržování omezení, která byla mladistvému uložena justičním orgánem, před nímž je řízení vedeno, jde tedy fakticky nejen o sledování a kontrolu pachatele, ale i odborné vedení mladistvého pachatele v zájmu toho, aby již nadále vedl řádný život, kdy mladistvý v rámci tohoto dohledu spolupracuje s probačním úředníkem dle speciálně pro něj vytvořeného probačního plánu dohledu, kdy je povinen dostavovat se ve lhůtách, v rámci těchto setkání informuje probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, o tom jak dodržuje výchovná omezení a povinnosti, i o všech dalších skutečnostech významných z hlediska výchovného působení na něj. Probační úředník je i oprávněn vstupovat do obydlí mladistvého, a tak i zjišťovat, zda vede řádný život.⁷⁰

6.1.3.1.2. Probační program

Pokud jde o probační program, jedná se o program sociálního výcviku, psychologické poradenství, terapeutický program, vykonávání obecně prospěšné činnosti, vzdělávací, doškolovací či rekvalifikační programy či jiné působení v zájmu rozvoje sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, přičemž v rámci tohoto působení lze mladistvému zakázat určitá chování v zájmu vedení řádného života.⁷¹

Jednotlivé probační programy schvaluje ministr spravedlnosti, přičemž ministerstvo spravedlnosti vede seznamy probačních programů. Z tohoto seznamu pak příslušný

⁶⁹ § 15 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁷⁰ § 16 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁷¹ § 17 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce vybere vhodný program, pokud je to k nápravě mladistvého pachatele třeba, přičemž podmínkou pro jeho uložení mladistvému je souhlas mladistvého. I v rámci probačního programu lze mladistvému uložit, aby nahradil škodu či odčinil nemajetkovou újmu nebo vydal bezdůvodné obohacení, k němuž došlo v souvislosti s trestným činem. Kontrolu nad výkonem probačního programu zajišťuje úředník PMS. Pokud by mladistvý pachatel podmínky probačního programu neplnil, informuje o tom probační úředník příslušný justiční orgán, který mladistvému probační program uložil. V případě méně závažného porušení probačního programu, probační úředník mladistvému porušení programu vytkne (udělí mladistvému výstrahu, kdy výstrahy mohou být uloženy maximálně dvě do roka).⁷²

Po skončení probačního programu probační úředník informuje justiční orgán o jeho výsledku, i o tom, jaký měl na mladistvého vliv z hlediska jeho resocializace. Je třeba říci, že v zájmu skutečně efektivního výkonu probačního programu je žádoucí, aby probační program byl justičním orgánem mladistvému uložen až po projednání jeho vhodnosti pro mladistvého s probačním úředníkem, který nad ním bude vykonávat dohled, kdy probační úředník by měl vhodnost konkrétního programu s mladistvým projednat, a to třeba i po konzultaci s pracovníky OSPODu nebo po zjištění osobních a rodinných poměrů mladistvého, kdy probační program by měl být skutečně zvolen tak, aby svůj cíl, tedy resocializaci mladistvého, mohl splnit. Probačním programům bude věnována pozornost i v další kapitole.⁷³

6.1.3.1.3. Výchovné povinnosti

Pokud jde o výchovné povinnosti, patří mezi ně především možnost uložit mladistvému, aby bydlel s rodiči či jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, aby jednorázově či ve splátkách, pokud je výdělečně činný nebo disponuje vlastními peněžními prostředky, zaplatil přiměřenou peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti, aby bezplatně ve svém volném čase vykonal konkrétní společensky prospěšnou činnost, pokud to nenaruší jeho přípravu na budoucí povolání, a to po dobu nejvýše 4 hodin denně, 18 hodin týdně, maximálně do rozsahu 60 hodin celkem,

⁷² ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 14. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁷³ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, str. 14. ISBN 978-80-7367-757-2.

aby usiloval o vyrovnání s poškozeným nebo mu nahradil škodu, která byla jeho činem způsobena, případně aby se podrobil léčení ze závislosti, která měla na spáchání činu vliv, nebo aby se podrobil zabezpečovací detenci či vhodnému programu sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu či rekvalifikačnímu nebo obdobnému vhodnému programu, který ovšem není probačním programem, například je realizován nějakou zájmovou, společenskou organizací. V rámci ukládání těchto výchovných povinností, je vždy třeba přihlídnout ke zdravotnímu stavu mladistvého a jeho schopnosti tyto výchovné povinnosti vykonat.⁷⁴

6.1.3.1.4. Výchovná omezení

Pokud jde o výchovná omezení, lze jimi mladistvému zakázat návštěvy pro něj nevhodných akcí, zařízení pro něj nevhodných (například restaurace), aby se tak vyhnul prostředí, které zapříčinilo či přispělo ke spáchání protiprávního jednání (provinění), stejně tak mu lze zakázat styk s konkrétními osobami, které na něj měly nevhodný vliv, pobyt na určitém místě, přechovávání předmětů, které by mohly ke spáchání provinění sloužit. Dále mu lze zakázat i užívání návykových látek, účast na hazardních hrách, sázkách, hraní na výherních automatech, měnit místo pobytu či zaměstnání bez předchozího oznámení úředníku PMS. I v tomto případě uložením těchto výchovných omezení nelze narušit jeho přípravu na budoucí povolání v rámci vzdělávání se či řádný výkon zaměstnání.⁷⁵

6.1.3.1.5. Napomenutí s výstrahou

Ve vztahu k napomenutí s výstrahou je nutno uvést, že v tomto případě jde o jakési důrazné varování, kterého se dostane mladistvému ze strany soudu pro mládež a v přípravném řízení státního zástupce za přítomnosti jeho zákonného zástupce nebo opatrovníka, kdy tento orgán činný v trestním řízení důrazně vytkne mladistvému protiprávnost jeho činu, upozorní ho na důsledky, které mu hrozí pro případ, že by v budoucnu dále takovouto trestnou činnost páchal. Současně může, pokud je to vhodné a účelné, přenechat tento orgán postižení mladistvého právě tomuto zákonnému

⁷⁴ § 18 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁷⁵ § 19 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

zástupci nebo opatrovníkovi případně škole, které je mladistvý žákem nebo výchovnému zařízení, v němž žije. Před udělením napomenutí s výstrahou si příslušný justiční orgán vyžádá stanovisko školy případně výchovného zařízení. Pokud je přenecháno postižení mladistvého zákonnému zástupci, opatrovníkovi či škole nebo výchovnému zařízení, tito jsou povinni o výsledku informovat příslušný justiční orgán, který jim postižení mladistvého delikventa přenechal. Takovéto výchovné opatření není trestem a na mladistvého se tedy hledí, jako by nebyl odsouzen.⁷⁶

6.1.3.2. Ochranná opatření

Podle § 21 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže ochrannými opatřeními jsou:

- „1. ochranné léčení*
- 2. zabezpečovací detence*
- 3. zabrání věci*
- 4. ochranná výchova“⁷⁷*

Stejně jako i trestní opatření, mohou být mladistvému uložena pouze soudy, tedy na rozdíl od výchovných opatření nemohou být použita během přípravného řízení. Ochranné léčení, zabrání věci a ochranná výchova mohou přitom být uloženy i osobám mladším 15 let.

6.1.3.3. Trestní opatření

Podle § 24 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže lze mladistvému pachateli uložit následující opatření:

- „ 1. Obecně prospěšné práce*
- 2. Peněžité opatření*
- 3. Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu*
- 4. Propadnutí věci*
- 5. Zákaz činnosti*
- 6. Vyhoštění*
- 7. Domácí vězení*

⁷⁶ § 20 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁷⁷ § 24 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

8. *Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce*

9. *Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu*

10. *Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem*

11. *Nepodmíněně odnětí svobody*⁷⁸

Obecně prospěšné práce jsou jednou z trestných sankcí, kterou je možno ukládat jak mladistvým, tak i dospělým pachatelům, avšak horní hranice sazby u mladistvých pachatelů je poloviční, tedy jedná se o rozpětí od 50 do 150 hodin. Vedle samotného trestu obecně prospěšných prací může být mladistvému pachateli uloženo i výchovné opatření. V případě, že mladistvý pachatel neodpracuje bez závažného důvodu určené hodiny, může soud pro mládež neodpracované hodiny přeměnit na trestní opatření odnětí svobody či na domácí vězení, popřípadě na peněžitě opatření. Stejně jako u dospělých pachatelů dohlíží na výkon trestu obecně prospěšných prací pracovník PMS.⁷⁹

Peněžitě opatření lze uložit mladistvým pachatelům pouze v případě, že jsou výdělečně činní nebo mají majetek, z něhož lze tuto sankci zaplatit. Celkem může soud uložit peněžitě opatření v rozmezí od 1 000 Kč do 1 825 000 Kč a v případě, že pachatel nezaplatí, může být toto opatření buď vymáháno, nebo přeměněno na opatření obecně prospěšných prací nebo domácího vězení, popřípadě na odnětí svobody.⁸⁰

Peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu lze uložit pouze mladistvým pachatelům a v takovémto případě zkušební doba může být až na tři roky a v rámci této zkušební doby může soud uložit i některé z výchovných opatření (např. dohled probačního úředníka).⁸¹

⁷⁸ § 24 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁷⁹ § 26 zákona odst. 1 č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁸⁰ § 27 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁸¹ § 28 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

Zákaz činnosti lze mladistvému pachateli uložit jen v tom případě, že toto opatření není na překážku přípravě na jeho budoucí povolání a horní hranice sazby nesmí být vyšší než pět let.⁸²

V případě **vyhoštění** soud toto opatření může uložit na jeden rok až pět let a pokud je mladistvý občanem EU, může jej uložit jen v případě, že by došlo k ohrožení bezpečnosti státu či veřejného pořádku nebo je vyhoštění v nejlepším zájmu mladistvého.⁸³

Domácí vězení může být mladistvému pachateli uloženo až na jeden rok a vedle něj může uložit taktéž výchovná opatření. Avšak toto trestní opatření může být pachateli uloženo jen s písemným souhlasem pachatele. Stejně jako u dospělých pachatelů i u mladistvých kontrolují průběh tohoto opatření pracovníci PMS.⁸⁴

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce může být mladistvému pachateli uložen až na pět let a vedle něj je možno uložit i vhodná výchovná opatření.⁸⁵

Soud může mladistvému pachateli uložit **podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem** v případě, že se jedná o delikt, u kterého výše trestu odnětí svobody nepřesahuje tři roky, a zároveň nepokládá za nezbytné to, aby byl pachatel, s přihlédnutím na jeho dosavadní život, odsouzen k trestnímu opatření odnětí svobody nepodmíněně, čímž také nejsou narušeny jeho sociální vazby. Zkušební doba může být stanovena ve výši jednoho až tří let. Během zkušební doby musí mladistvý pachatel dodržovat výchovná opatření, která mu může soud uložit (viz výše).⁸⁶

Nepodmíněné odnětí svobody by mělo být soudem uloženo jen v případě, že jiné mírnější opatření by nebylo vzhledem ke spáchanému činu, osobě pachatele či

⁸² § 26 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁸³ § 26 odst. 5 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁸⁴ § 26 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁸⁵ § 26 odst. 4 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁸⁶ § 33 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

předchozí trestní minulosti dostatečné.⁸⁷ Hlavním problémem uložení tohoto opatření je, že se mladistvému pachateli přeruší všechny pozitivní sociální vazby, dalším problémem je, že po propuštění není možné na pachatele již nijak výchovně působit.

6.2. Specifika činnosti PMS ve vztahu k nezletilým a právní úprava „potrestání nezletilců za čin jinak trestný“

Konečně je třeba zmínit i právní úpravu ve vztahu k řízení ve věcech dětí mladších 15 let upravenou v hlavě III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a to s vědomím, že přes poměrně bohatou diskusi nad tématem trestní odpovědnosti dětí, zůstala zachována hranice dosažení 15 let věku jako milník, po jehož dosažení se dítě stává již trestně odpovědným za provinění ve smyslu tohoto zákona, byť v omezeném rozsahu, neboť při spáchání provinění dochází k trestní odpovědnosti až za situace, že takového jednání se delikvent dopustí ve věku od 15 do 18 let. Trestní odpovědnost za spáchané provinění tedy nastává až v okamžiku, kdy k protiprávnímu jednání dojde po dovršení 15 roku věku dítěte.

Zákonodárci zvažovali snížení trestní odpovědnosti na 14 rok věku, ovšem s vědomím provázanosti nejenom na předpisy občanskoprávní, ale i s vědomím zájmu ochrany dětí například i v sexuální oblasti, nakonec ponechali tuto částečnou trestní odpovědnost až po dosažení 15 roku věku.

Přesto je v zájmu společnosti a výchovného působení i na dítě mladší 15 let za předpokladu, že se dopustí protiprávního jednání, na něj výchovně působit, s cílem jeho nápravy, převýchovy i zamezení opakování protiprávního jednání, zatímco u mladistvého delikventa (dítěte od 15 do 18 let) se protiprávní jednání (trestný čin) nazývá provinění, u dítěte mladšího 15 let se takovéto jednání označuje jako čin jinak trestný.

Za takovéto protiprávní jednání pak lze nezletilému dítěti uložit opatření, a to na návrh státního zástupce, kdy řízení, v němž je prokazováno spáchání takového činu jinak trestného a v němž je zkoumáno, jakým opatřením je nezbytné na nezletilého působit,

⁸⁷ § 31 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

se vede před soudem pro mládež, který může řízení zahájit jak na návrh, tak i bez návrhu státního zástupce. Jiný subjekt návrh na zahájení řízení proti nezletilému podat nemůže.⁸⁸

Řízení se před soudem pro mládež účastní nezletilé dítě, příslušný OSPOD, zákonní zástupci nebo opatrovník dítěte či osoby, jimž bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče, případně další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být jednáno a pokud podal státní zástupce návrh na zahájení řízení, účastní se řízení i on. Opatrovníkem dítěte je ustanoven advokát.⁸⁹ V tomto řízení není nezbytnou podmínkou osobní výslech dítěte, zejména pokud spáchání činu je dostatečně prokázáno a pokud by ani výslech dítěte nemohl přispět k jeho převýchově. Toto řízení je vedeno zásadně s vyloučením veřejnosti.⁹⁰ Dalším subjektem, který se účastní řízení, je úředník PMS.

Pokud je spáchání činu jinak trestného prokázáno, je nezletilci uloženo opatření, zpravidla po předchozím pedagogicko-psychologickém vyšetření, a to:

- a) výchovná povinnost,
- b) výchovné omezení (výchovné povinnosti a výchovné omezení se aplikují obdobně jako u mladistvých delikventů, jak je uvedeno výše),
- c) napomenutí s výstrahou (nezletilému se vytkne jeho chování a jednání, zpravidla za přítomnosti zákonných zástupců či osob odpovědných za jeho výchovu, a to i s možností využití součinnosti se školou za přítomnosti jejího zástupce),
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- e) dohled probačního úředníka (je vykonáván jako u mladistvého či zletilého pachatele po vytvoření probačního programu, zásadní rozdíl je však v tom, že toto dítě navštěvuje probační úředník v jeho bydlišti nebo ve škole a zde s využitím spolupráce se školním zařízením, vykonává dohled nad jeho chováním a jednáním),

⁸⁸ § 90 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁸⁹ § 91 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

⁹⁰ § 92 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

- f) ochranná výchova (a to jednak v případě, že dítě spáchá čin, za který by zletilému pachateli bylo možno uložit výjimečný trest, pokud je starší 12 let a nedovršilo 15 let věku, jednak v případě, že to odůvodňuje povaha spáchaného činu, pokud je to nezbytné k zajištění jeho řádné výchovy),
- g) ochranné léčení (v případě, že z výsledku vyšetření duševního stavu dítěte je zřejmé, že se protiprávního jednání dopustilo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, případně pod vlivem návykové látky, kterou toto dítě zneužívá, pokud současně lze učinit závěr, že jeho pobyt na svobodě bez uložení ochranného léčení je pro společnost nebezpečný. Ochranné léčení se uloží ve formě ústavní či ambulantní, ústavní forma léčení je ukládána jen za předpokladu, že by ambulantní forma léčby nepostačovala.)⁹¹

Všechna tato opatření jsou ukládána s cílem výchovného působení na dítě a sledují především preventivní účinek opatření, postačí-li opatření méně závažné, nelze uložit opatření závažnější. Za nejzávažnější je přitom nutno považovat uložení ochranné výchovy. Ochranné léčení sleduje především s využitím poznatků moderní lékařské vědy odstranění příčin, které k delikvenci vedly, pokud měly svoji příčinu právě v závislosti nezletilého dítěte či v duševní poruše popřípadě chorobě, kterou dítě trpí, případně v patologickém hráčství apod. Pokud samotné projednání věci před soudem či státním zástupcem postačí k nápravě nezletilého, opatření se neuloží.

⁹¹ § 93 zákona č. 218/2003 Sb., *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

7 Spolupráce PMS s OSPOD a zájmovými sdruženími občanů a subjekty poskytujícími probační programy

Ještě je nutno zmínit specifika spolupráce PMS s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a se zájmovými sdruženími občanů a s osobami realizujícími probační programy. Orgány činné v trestním řízení a úředníci PMS totiž úzce spolupracují s těmito subjekty s cílem posílit tak výchovné působení řízení ve věcech mladistvých, kdy za tímto účelem jsou vytvářeny podmínky pro individuální přístup pro každého jednotlivého obviněného mladistvého, a to i v závislosti na konkrétním provinění. Tento individuální přístup je nezbytný v zájmu včasné a adresné reakce na konkrétní provinění, potřeby a zájmy mladistvého provinilce, ale i s ohledem na zájmy oběti i všech dalších osob poškozených trestnou činností s cílem zabránit jejímu opakování.

Za tímto účelem je možno využívat i zájmových sdružení občanů i jiných subjektů, které jsou schopny ovlivnit společenské prostředí, ve kterém se mladistvý pohybuje, přičemž takovéto působení PMS musí být i v zájmu poškozeného, kterému byla protiprávním jednáním způsobena újma. Za tímto účelem mohou zájmová sdružení občanů, osoby realizující probační a jiné programy, které se věnují sociální práci zákonem stanoveným způsobem, upozorňovat příslušný orgán OSPODu na podezření ze spáchání provinění, kdy s cílem dosažení nápravy protiprávního stavu mohou dávat podněty k vhodné reakci na vzniklý protiprávní vztah s cílem spolupůsobit tak na provinilce v zájmu zabránění opakování obdobného jednání.

Přitom v případě mladistvých není na rozdíl od zletilých pachatelů možnost působení PMS omezena jen na případy, kdy nad pachatelem byl dohled vysloven. U mladistvých může úředník PMS provádět úkony směřující k řádnému vedení života pachatele i bez toho, že by byl nad mladistvým delikventem vysloven dohled, a to za situace, že takovýto mladistvý delikvent byl propuštěn z vazby, za současného uložení dohledu, nebo bylo rozhodnuto o podmíněném zastavení jeho stíhání, dále bylo rozhodnuto o podmíněném upuštění od trestního opatření s dohledem, případně o uložení obecně prospěšných prací při současném uložení výchovných opatření, nebo o uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem jeho výkonu, či v případě podmíněného odsouzení za současného vyslovení dohledu, případně bylo rozhodnuto o podmíněném

propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, a to i za současného vyslovení dohledu a konečně v případě uložení dalších trestních ochranných či výchovných opatření, pokud soud věc předal PMS. Probační úředník tedy může úkony probace vykonávat i bez toho, že by byl k jejich realizaci pověřen příslušným soudcem.

Primární pozornost je přitom věnována plnění povinností mladistvého ve vztahu ke školní docházce a přípravě na budoucí zaměstnání.

7.1. Spolupráce PMS s dalšími orgány a organizacemi

PMS v souladu s ustanovením § 5 zákona o PMS spolupracuje, pokud je to k dosažení cílů její činnosti potřebné, s orgány sociálního zabezpečení, školami, školskými zařízeními, poskytovateli zdravotních služeb, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, se zájmovými sdruženími občanů, s nadacemi i všemi dalšími institucemi, které sledují humanitární cíle. Pokud je to pro činnost PMS nezbytné, spolupracuje při dosažení cílů probace či mediace v zájmu výchovného působení na děti a mladistvé s orgány sociálně-právní ochrany dítěte, s poskytovateli dávek pomoci v hmotné nouzi občanům společensky nepřízpůsobeným, a to s cílem ovlivnit ve vztahu k těmto osobám plnění jejich povinností v zájmu řádné výchovy a výživy jejich dětí.⁹²

Pracovníci PMS v souvislosti s výkonem probace a mediace jsou oprávněni žádat státní orgány, právnické i fyzické osoby o údaje potřebné k plnění činnosti PMS, jak je výše rozvedena, přičemž všechny tyto subjekty jsou povinny bez zbytečného odkladu potřebné údaje PMS sdělit.⁹³

Pracovníci PMS jsou oprávněni vyžadovat i opis rejstříku trestů a opis z evidence přestupků, který rovněž vede rejstřík trestů. Pokud by státní orgán, právnická či fyzická osoba nevyhověly žádosti pracovníkům PMS o poskytnutí potřebné součinnosti, sdělí to pracovník PMS příslušnému orgánu činnému v trestním řízení, který pak buď

⁹² § 5 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁹³ § 5 odst. 3 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

informaci vyžádá sám, a to i s využitím pohružky pořádkové pokuty ve vztahu k fyzické osobě až do výše 50.000 Kč, ve vztahu k právnické osobě až do výše 500.000 Kč.⁹⁴

Dalším orgánem, s nímž PMS spolupracuje v rámci možnosti nahrazení vazby probačním dohledem, je vězeňská služba, která umožní úředníku PMS návštěvu obviněného ve vazbě. V případě koluzního důvodu vazby předpokládaného v ustanovení § 67 písm. b/ trestního řádu, tedy z obavy, že by obviněný mohl působit na dosud nevyslechnuté spoluobviněné či svědky, nebo jinak mařit objasňování skutečností důležitých pro trestní řízení, je možná tato návštěva jen se souhlasem předsedy senátu nebo samosoudce v řízení před soudem a v přípravném řízení se souhlasem státního zástupce. V případě, že obviněný je ve vazbě z důvodů předpokládaných v ustanovení § 67 písm. a/ a c/ trestního řádu (tedy z obavy, že obviněný uprchne, bude se skrývat, případně že by mohl páchanou trestnou činnost opakovat, nebo že dokoná trestný čin, který se pokusil spáchat, popřípadě který připravoval či jím hrozil), může probační úředník obviněného navštívit i bez souhlasu orgánu činného v trestním řízení.⁹⁵

Z výše uvedeného vyplývá, že pravomoci úředníka PMS jsou mnohem širší než orgánu sociálního zabezpečení či orgánu sociální péče. Úspěšným předpokladem činnosti PMS je součinnost s celou řadou nejenom státních orgánů a organizací, ale i s nestátními subjekty, které se věnují realizaci různých výchovných, probačních, léčebně preventivních či resocializačních programů.

Pro úspěch činnosti PMS je nezbytné, aby tato služba měla co nejvíce informací pro výkon, ať již probační činnosti nebo činnosti v mediační oblasti. Co nejširší informace od sociálních kurátorů, pracovníků OSPODu i dalších státních a nestátních organizací ve vztahu ke konkrétnímu pachateli, včetně například protidrogových koordinátorů, totiž může vést k úspěšnému posouzení předpokladu, zda mediace či probace v konkrétním případě může přinést úspěch a vést k resocializaci a k nápravě

⁹⁴ § 5 odst. 3 a odst. 4 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁹⁵ § 5 odst. 5 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

obviněného či nikoliv a jakými metodami a prostředky lze nápravy obviněného dosáhnout, případně s využitím jakých probačních programů, nebo jak správně zaměřit mediaci, aby dosáhla cíleného efektu, tedy uvědomění si ze strany obviněného nesprávnosti jeho delikventního jednání a chování. Zásadní význam má i zodpovězení otázky, jak u konkrétního obviněného dosáhnout předcházení budoucích konfliktních či dokonce protiprávních jednání, jakým způsobem psychosociálního poradenství, práce s rizikovým obviněným, zejména pokud je nezletilý nebo mladistvý, tedy osobou snadno ovlivnitelnou, případně osobou závislou ať již na omamných, psychotropních látkách, patologickém hráčství, negativně ovlivněnou nějakou psychickou poruchou či chorobou dosáhnout výše uvedeného cíle.

Úkolem probačních úředníků je tedy najít nejlepší metody, jak při spolupráci se státními i nestátními orgány a organizacemi při koordinaci nápravy obviněného s využitím vhodných terapeutických a resocializačních programů minimalizovat riziko recidivy protiprávního jednání, a to v závislosti i na místních podmínkách konkrétního rodinného a sociálního zázemí, v nichž obviněný žije. Právě za tímto účelem je významná i podpora PMS ze strany ministerstva vnitra a Policie ČR, která poskytuje PMS nezbytné údaje ve vztahu nejen k osobě obviněného, ale i k jeho rodinnému a sociálnímu zázemí.

8 Probační programy, které je možno k nápravě zejména mladistvých použít v současné době

Pokud jde o stávající možnosti spolupráce PMS a jednotlivých školských zařízení, v zásadě je tato spolupráce možná v následujících probačních programech, které však ministerstvo spravedlnosti a jeho prostřednictvím PMS zatím poskytuje jen pro mladistvé, tedy osoby od 15 do 18 let věku a pro dospělé pachatele od 18 let věku. Je nutno konstatovat, že na aktivní výchovné působení na osoby mladší 15 let zatím žádný probační program výslovně zaměřen není, což je nutno chápat jako nedostatek z hlediska možnosti výchovného působení na nejmladší delikventy, neboť ani osobám mladším 15 let není protiprávní jednání zcela cizí a výchovnému působení i na tyto nejmladší delikventy je třeba věnovat pozornost v rámci předcházení následné závažnější delikvenci v budoucnosti u těchto osob. Pro budoucnost by tedy ministerstvo spravedlnosti mělo zvážit možnost poskytování podpory ve vztahu k probačním programům i na žáky základních škol, třeba ve spolupráci s ministerstvem školství, s využitím možnosti poskytnout v dotačním řízení vymezené finanční prostředky pro tento účel, tedy pro výchovné působení na děti k uvědomění si, jaké jednání je již deliktem, za který mohou nést trestní odpovědnost a jaké následky jim za takové jednání hrozí.

V tomto směru má ministerstvo spravedlnosti možnost ovlivnit akreditační řízení z hlediska výběru probačních programů. V tomto směru ministerstvo může motivovat jejich poskytovatele k zaměření se na tuto oblast výchovného působení např. u dětí již od věku 12 let. V tomto věku již jsou děti zpravidla schopny rozlišit jednání dovolené a jednání protiprávní. V rámci třístupňového akreditačního řízení, kdy v prvním stupni jsou evidovány žádosti o udělení akreditace z hlediska jejich úplnosti po formální stránce, v druhém stupni jsou žádosti předávány k odbornému posouzení PMS a dalším odborníkům, je dle našeho názoru možno již v rámci zadání ze strany Ministerstva spravedlnosti ČR upravit toto zadání tak, aby bylo zaměřeno právě na tuto cílovou skupinu dětí od 12 do 15 let, a to i z hlediska metod práce s těmito dětmi, způsobu působení na ně a jejich ovlivňování v rámci prevence kriminality. Takto by bylo možno zaměřit se především na školská zařízení, která registrovala výchovné problémy se svými žáky z hlediska zjištění sklonů k páčání nějaké delikvence, například i mezi

děťmi samotnými v podobě šikany atd. Vlastní ukončení akreditačního řízení ve vztahu k jednotlivým probačním programům je pak opět v rukou Ministerstva spravedlnosti ČR, neboť akreditační komise je jmenována ministrem spravedlnosti, přičemž o přijetí konkrétního probačního programu v konečné fázi rozhoduje ministr spravedlnosti. V tomto směru by ostatně širší dotační podpora mohla vést k rozšíření zájmu ze strany poskytovatelů probačních programů.

Dle údajů, které máme k dispozici, počet poskytovaných probačních programů není příliš vysoký, pro rok 2018 bylo schváleno osm probačních programů, jak jsou konkretizovány v tabulce č. 1 v příloze. Na dotační podporu těchto programů byla celkem poskytnuta částka 1 966 753 Kč (viz tabulka 2), která představuje v zásadě téměř dvě třetiny nákladů vynaložených na tyto probační programy celkem. Pokud jde o počet osob (mladistvých delikventů) zařazených do těchto programů i jednotlivé poskytované programy, tyto údaje jsou uvedeny v tabulce č. 3. Jednotlivé probační programy jsou přitom dle údajů poskytovatelů i ministerstva spravedlnosti zaměřeny následovně:

- a) Probační program „Auritus“ – byl zaměřen na rizikové faktory v chování mladistvých, zneužívání omamných a psychotropních látek, rozšíření povědomí o rizicích spojených s jejich zneužíváním, rizika spojená se způsobem trávení volného času v rizikovém sociálním prostředí, neplnění si školních povinností, delikventní jednání, problémy v rodině a v kolektivu. Probační program je realizován formou individuální psychoterapie, prací ve skupině i se zapojením rodiny delikventa. Cílem programu je změna životního stylu a resocializace, cílovou skupinou jsou mladiství od 15 do 18 let, kteří zneužívali návykové látky a stali se i v důsledku tohoto pachateli provinění.
- b) Probační program „NABOSO“ – byl určen pro mladistvé a je zaměřen na jejich resocializaci. Jde o skupinový program s individuálním vedením.
- c) Probační program „Právo pro každý den“ – byl založen na skupinové práci na principu interaktivní výuky zacílené na rozvíjení sociálních dovedností, právních znalostí, schopnosti komunikace a řešení konfliktů a spolupráce se členy skupiny. Program byl určen pro mladistvé delikventy s menší závažností protiprávního jednání.

- d) Probační program „Proxima Sociale“ – program byl zaměřen na výchovné psychologické působení s cílem dosáhnout změn v postojích a chování mladistvých pachatelů. Program byl zaměřen na obnovu vztahů mezi delikventem a obětí, na změnu chování delikventa, jeho vedení k odpovědnosti za své jednání i obnovu rodinných a sociálních vazeb. Opět šlo o kombinaci skupinové a individuální terapie. Program byl spojen i s výjezdovými aktivitami, v rámci nich zážitkovou pedagogikou a sebezpoznáváním v zátěžových situacích. Program nabízel i podporu pro klienty při jednáních s úřady, soudy, školou a jinými institucemi, pomoc při hledání zaměstnání, apod. I zde cílovou skupinou byli mladiství prvopachatelé. Doba programu byla 5 měsíců.
- e) Probační program „Změnit směr“ – byl zaměřen na rozvoj vztahů v rodině, i zde byly nabízeny výjezdové zážitkové krátkodobé pobyty. Program nabízel i sebereflexi, porozumění, vcítění se do pocitů jiných osob, práci s rodinou klienta, arteterapie, hraní rolí, práce v menších skupinách, poskytování zpětné vazby. Koncepce programu spočívala v integraci dosavadních životních událostí, zaměření se na budoucí fungování (životní plány a cíle). Cílovou skupinou byli opět mladiství
- f) Resocializační program „Proti násilí“ – byl zaměřen na resocializaci, a to ve spolupráci s neakreditovanými resocializačními programy, které byly cíleny opět na mladistvé. Program využíval metodu individuální i skupinové práce, zahrnoval i práci s rodinou mladistvého pachatele. V programu byly zařazeny techniky motivačního rozhovoru, hraní modelových rolí apod., a to za účelem ovlivnění postojů mladistvého v zájmu řešení konfliktních situací v budoucnu bez násilí a sklonů k protiprávnímu jednání. Program trval přibližně 5 měsíců, kdy skupinové terapie se účastnilo 4-10 klientů.

Při srovnání s předchozími roky, tedy došlo k poklesu v počtu realizovaných probačních programů i v počtu soudních okresů, kde byly realizovány. Tento pokles je zvláště výrazný, pokud jde právě o počet okresů, v nichž byly probační programy nabízeny, jde o pokles téměř o čtyři pětiny. Je otázkou do jaké míry je tento stav ovlivněn výší poskytovaných dotací a do jaké míry se do něj může promítat pokles kriminality mladistvých, případně jiné vlivy například i způsob trávení volného času. Svoji roli

nepochybně sehrává i nízká dostupnost probačních programů, nesrovnatelná se sousedním Rakouskem, Spolkovou republikou Německo.

V tomto směru má velkou vypovídací hodnotu tabulka č. 4 a obrázek č. 1, z nichž je patrné, kde byly probační programy nabízeny. Možné vysvětlení nízkého počtu nabízených probačních programů i osob mladistvých delikventů, kteří do nich byli zahrnuti, poskytuje tedy právě i tato tabulka a obrázek, z nichž vyplývá, že s výjimkou hlavního města Prahy, Brna, Plzně a Hradce Králové, jsou poskytovány probační programy spíše v soudních okresech s menším počtem obyvatelstva, tedy i s nižší kriminalitou.

Vytknout je proto nutno skutečnost, že tyto probační programy nejsou poskytovány v soudních okresech a krajích s vyšší mírou kriminality, s vyššími skupinami sociálně vyloučených osob, jakými jsou například okresy v severních Čechách a na severní Moravě. Právě nabídkám poskytovatelů v těchto oblastech by měla být věnována maximální pozornost a měli by být motivováni k účasti na těchto programech případně i přizváni k aktivní účasti v rámci akreditačního řízení. Z tabulky číslo 4 je tedy patrné, že nejde o pokles nabídky jednorázový, ale že dochází k soustavnému snižování nejen počtu nabízených probačních programů, ale i počtu osob do nich zapojených, což pro Českou republiku není pozitivní a svědčí to o malé podpoře neziskového sektoru, který se na práci s delikventní mládeží zaměřuje. V tomto směru je třeba činit důrazné kroky k nápravě tohoto nepříznivého trendu.

Nepochybně jedním z trendů, jak tento stav napravit, je širší podpora neziskovým organizacím v rámci shora popsáných dotačních programů ministerstva spravedlnosti a případně i zapojení státu do podpory a rozvoje resocializačních programů, s cílem dosáhnout tak snížení protiprávního jednání zejména u mladistvých a dětí, neboť předcházení kriminalitě a principy restorativní justice jsou ve svém důsledku méně nákladné než trestní stíhání a trestání pachatelů metodami aplikovanými v minulosti, tedy především trestem odnětí svobody. Celkem v roce 2018 bylo do probačních programů zařazeno 63 klientů, což je nejnižší počet od roku 2011. Dle ministerstva spravedlnosti i PMS tento klesající počet souvisí s nižším počtem zjištěných a stíhaných mladistvých delikventů.

Přítom z dlouhodobého hlediska i zjištění, která poskytla PMS, vyplývá, že úspěšnost probačních programů je v průměru kolem 50 %, tedy stále je nutno brát v úvahu možnost jen krátkodobého zhodnocení úspěšnosti probačního programu, neboť zabránění recidivě protiprávního jednání z hlediska konkrétního klienta probačního programu, je nutno zkoumat v řádu nejméně pěti a více let. Úspěšnost programu je totiž ovlivněna řadou proměnných faktorů, kdy počet klientů, kteří absolvovali program, je nutno poměřit charakterem konkrétního programu, mírou jeho výchovného působení na mladistvého delikventa, efektivitou programu i délkou výchovného působení v závislosti, jak na době působení na klienta, tak i na intenzitě tohoto působení. Nelze pominout ani závažnost delikventního jednání, v souvislosti s nímž byl do probačního programu zařazen. Přítom významné z hlediska převýchovného působení je i to, zda šlo o program s individuálním přístupem nebo o terapii skupinovou, případně kombinaci těchto přístupů, což rovněž individuálně podle osobnosti delikventa ovlivňuje výchovné působení na něj.

PMS v současné době teprve vyhodnocuje účinnost jednotlivých probačních programů z hlediska jejich efektivity, kdy toto vyhodnocení je komplikováno skutečností, že ne všechny probační programy probíhaly v dlouhodobějším horizontu bez zásadnějších změn. Programové zaměření konkrétního programu, konkrétní lektor či osoba program řídící, může mít vliv na jeho úspěšnost, stejně jako lokální problémy daného regionu, např. míra nezaměstnanosti, četnost sociálně nepřizpůsobivých v rámci dané komunity, apod. Svoji roli sehrává i ekonomická a sociální situace v dané komunitě, kde mladistvý žije.

Na všechny tyto individuální skutečnosti, které je třeba brát v úvahu, přítom musí příslušný probační program reagovat v zájmu převýchovy mladistvého delikventa v zájmu jeho resocializace. Právě ze zkušeností s aplikací dosud akreditovaných programů, s vědomím i jejich efektivity, je nutno vycházet při hledání probačních programů nových, skutečně efektivních, zaměřených nejen na dosavadní cílovou skupinu mladistvých, ale i na věkové skupiny mladší, například právě na děti starší 12 let, které jsou již dostatečně schopny pochopit protiprávnost konkrétních jednání a chování a takového chování se vyvarovat.

V tomto směru je nezbytné, aby ministerstvo spravedlnosti právě v součinnosti s PMS, bylo schopno strategicky plánovat rozšíření těchto programů nejen z hlediska kvality, ale i kvantity, tedy pro všechny či většinu soudních okresů, z hlediska i vyšší dostupnosti těchto probačních programů pro více klientů, na které by takto bylo výchovně působeno, aby možnost odklonů byla nabídnuta podstatně vyššímu okruhu delikventů, než je tomu v současné době. V tomto směru je nezbytné důsledné vyhodnocování nejen potřeby probačních programů v jednotlivých regionech, a to v závislosti i na vyskytující se kriminalitě v daném regionu, ale i z hlediska efektivity daných probačních programů.

Proto PMS v jednotlivých regionech monitoruje aktuální potřebu probačních programů i jejich efektivitu, a to nejenom z hlediska situace v daném regionu, ale i s vědomím širší mezinárodní spolupráce a přebírání poznatků z ní. Za tímto účelem jsou jednotlivé programy vyhodnocovány z hlediska cílů „Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025“, která by měla upozornit na potřeby nezbytných změn v této oblasti.

Probačních a resocializačních programů zaměřených na mladistvé delikventy, které jsou akreditovány do 31. 12. 2020, je celkem osm. Jedná se o:

- a) Probační program „Na cestě k odpovědnosti“ – tento probační program je poskytovaný organizací Člověk v tísni, o.p.s., je zaměřen na mladistvé ve věku 15 až 18 let, u kterých je z trestněprávního hlediska indikováno uplatnění odklonu od standardního průběhu trestního řízení. Tento program je veden formou individuální, ale klient zároveň může být zařazen i na některé skupinové setkání. Samotný program zahrnuje 14 setkání po 2 hodinách. Hlavním cílem tohoto programu je poskytnutí odborné pomoci a rad při řešení příčin a důsledků protiprávní činnosti, snížení rizika recidivy, posílení odpovědnosti za sebe a své chování, pomoc k posílení schopnosti akceptovat společenská pravidla a normy, stejně tak posílení rodinných vazeb a vazeb na nerizikové sociální prostředí. Tento program je realizován v Plzni, Rokycanech, Přerově, Prostějově, Olomouci a Šumperku.
- b) Probační program „NABOSO“ – organizace poskytující tento program je Arteda, z.s., je zaměřen na mladistvé, kteří se dopustili protiprávního jednání ve smyslu platných právních předpisů, selhávají ve výchově, vzdělání a

v sociální a vztahové oblasti. Program je realizován v malých skupinách a individuální formou, zároveň je však do tohoto projektu zapojena i nejbližší rodina klienta. Program probíhá formou řízené diskuse, modelových situací a hraní rolí a jeho časová dotace je 45 hodin. Cílem je podpora a motivace klienta, který se dostal do rozporu se zákonem, aby získal sociální dovednosti pro řešení nastalého problému, pomoc klientovi rozvíjet komunikační dovednosti, řešit konfliktní situace a rozvíjet sociální dovednosti. Tento probační program je realizován v Plzeňském kraji.

- c) Probační program „MOST“ – je realizován Diecézní charitou Brno a je zaměřen na mladistvé pachatele trestné činnosti. Je realizován individuálními konzultacemi. Každý klient má svého klíčového pracovníka, který je odpovědný za dané konzultace. Zároveň klient cirkuluje mezi třemi pracovníky, podle tématu a zvoleného profesního přístupu. Délka programu je 10 měsíců a klient dochází na konzultace jednou týdně. Během konzultací je klient učen, jak rozpoznávat a naplňovat svoje potřeby v souladu se zákonem. Tento program probíhá v okrese Třebíč.
- d) Probační program „AURITUS“ – je realizován organizací Farní charita Tábor, je zaměřen na mladistvé, kteří se dostali do střetu se zákonem a nabízí jiné řešení situace než je trestní stíhání. Metodami práce je individuální konzultace a rodinné poradenství. Probíhá jednou týdně po dobu tří měsíců. Program je zaměřen hlavně na rizikové faktory v chování mladistvých, především na zneužívání návykových látek, na trávení volného času v rizikovém sociálním prostředí, záškoláctví, stejně tak na problematické vztahy k rodičům a vrstevníkům. Tento program probíhá v okresu Tábor.
- e) Probační program „Právo pro každý den“ – je realizován organizací Prostor Pro, o.p.s. Tento probační program se zaměřuje na práci s dětmi již od věku 14 let do 19 let, a to na pachatele méně závažné trestné činnosti, která byla spáchána především z právní neznalosti, kdy si pachatel neuvědomoval právní důsledky svého chování či jednání. Tento program je realizován skupinově, ve 2 bězích na jaře a na podzim. Využívá prvky zážitkové pedagogiky, využívá modelových situací, preventivních videí, psychosociálních aktivit apod. Celkem se skládá ze 14 lekcí, přibližně 33 – 40 výukových hodin.

Klienti tohoto programu si v tematických blocích osvojí základy rodinného, pracovního, trestního a občanského práva, aby poznali svá práva, naučili se respektovat práva ostatních a byli připraveni přijmout odpovědnost za své jednání. Tento program probíhá v okrese Hradec Králové.

- f) Probační program „PROXIMA SOCIALE“ – organizovaný stejnojmennou organizací, tedy Proxima Sociale, o.p.s. Tento program se zaměřuje na mladistvé pachatele ve věku 15 až 18 let a usiluje o jejich začlenění do běžného života a snížení rizik jejich recidivy. Realizuje se pomocí minimálně 26 povinných skupinových setkání po dvou hodinách, 4 povinných individuálních setkání po hodině a 2 povinných zátěžově zážitkových výjezdů na 5 a 3 dny, dále 2 nepovinných individuálních konzultací před samotným povinným programem a 2 nepovinných poradensko-výchovných společných setkání s rodičem klienta. Cílem tohoto programu je resocializace mladistvých, rozvoj jejich nekriminálních vzorců chování, posílení odpovědnosti za sebe a své chování. Kromě toho má za cíl i urovnání vztahu pachatele a oběti. Tento program probíhá v Praze.
- g) Probační program „Změnit směr“ – je realizován organizací Ratolest Brno, z.s., je určen pro mladistvé ve věku 15 – 18 let, kteří se dostali do konfliktu se zákonem nebo se pohybují na jeho hraně. Program trvá 3 měsíce a jeho součástí je 9 skupinových setkání, 8 individuálních nebo rodinných setkání, víkendový výjezd mimo Brno a taktéž vypracování projektu, který si účastník sám vybere (tzv. osobní výzva). Během setkání se zaměřují pracovníci s klientem zejména na řešení příčin a důsledků rizikového chování, vztahy v rodině a mezi vrstevníky, stejně tak různé řešení konfliktů, rozvoj sebeovládání a formulace cílů do budoucnosti. Tento probační program probíhá v Jihomoravském kraji.
- h) „Probační program“ – poskytovaný organizací SKP-CENTRUM, o.p.s., je určen pro klienty ve věku 15 až 18 let, kteří se svým jednáním dopustili protiprávních činů a mají zájem svou situaci řešit. Je založen na práci s klienty na základě kontaktní práce a individuálního přístupu. Rozsah programu je 15 setkání, z toho 5 setkání je věnováno vzdělávacím a aktivizačním činnostem, během programu je klientovi poskytováno psychologické poradenství ambulantní formou v rozsahu 10 setkání. Cílem programu je pomoci klientovi pochopit základní

společenské normy, právní minimum, trestní právo, práva a povinnosti občanů ČR. Dále je program zaměřen i na trávení volného času klienta, tak aby nedocházelo k recidivě protiprávního jednání. Tento program je realizován v Pardubickém a Královéhradeckém kraji.

Praktická část

9 Výzkumné šetření o zkušenostech základních škol o možnostech spolupráce s PMS z hlediska předcházení činům jinak trestných u dětí či nápravy jejich problematického chování

V zájmu zjištění konkrétních faktů o spolupráci základních škol a PMS jsme oslovili, jak bude níže uvedeno, základní školy i pracovníky PMS, přičemž z informací poskytnutých mluvčí PMS jsme zjistili, že navazují kontakt se školami, v nichž se jejich žák dopustil protiprávního jednání, a to bez rozdílu, zda se jedná o mladistvého či nezletilého.

„Probační úředníci navazují spolupráci se školami v případech dětí do 15 let a mladistvých, kteří se dopustili protiprávního jednání (viz zákon o soudnictví ve věcech mládeže).“

V rámci námi zjištěných informací od pracovníků PMS se zaměřují hlavně na to, zda dotyčný mladistvý či nezletilý dodržuje školní docházku, rovněž sledují počet jeho omluvených či neomluvených hodin, samozřejmě se zajímají také o jeho kázeňské problémy, v neposlední řadě i sledují jeho prospěch. Takto hledají společně se školou příčiny problémů a hledají možnosti, jak případnému dalšímu protiprávnímu jednání zabránit. Rovněž se zaměřují také na samotný vztah mezi rodiči mladistvého či nezletilého a školou (zda se rodiče zajímají o prospěch či problémy mladistvého ve škole, zda chodí na třídní schůzky apod.). Pracovník PMS kontaktuje příslušnou školu hlavně třídního učitele, ředitele či výchovného poradce. Tyto osoby pracovníkům PMS poskytují informace, a to nejčastěji písemně či telefonicky. Takto zjištěné informace poskytnuté školou, jsou využity v zájmu co nejefektivnější spolupráce s klientem.

9.1. Cíl výzkumu

Cílem práce je zmapovat a popsat, jaká je v současné době reálná spolupráce, ale také informovanost o možnostech spolupráce mezi PMS a základními školami ve vztahu k delikventním či problematickým žákům.

9.2. Otázky

Ředitelům a ředitelkám základních škol jsme položili 4 otázky, které byly zaměřeny právě na danou problematiku. Jednalo se o následující dotazy:

1. Zda škola přišla do kontaktu s PMS v souvislosti s možným nevhodným či protiprávním jednáním jejich žáků, případně jaké zkušenosti v rámci této spolupráce o PMS získali?
2. Jakým způsobem tato spolupráce probíhala a s jakými výsledky?
3. Pokud dosud s PMS v kontaktu nebyli, zda je jim známa možnost této spolupráce a jaké má škola a její pracovníci informace o možnostech této spolupráce?
4. Jaké jsou jejich konkrétní představy o možnosti spolupráce s PMS, jaké informace o této spolupráci by přivítali v zájmu předcházení protiprávního jednání jejich žáků či v rámci jejich převýchovy, pokud již k nějakému delikventnímu jednání z jejich strany došlo.

9.3. Výzkumný vzorek

V rámci tohoto výzkumu jsme oslovili ředitele a ředitelky základních škol, přičemž výběr těchto škol byl ovlivněn snahou oslovit školy v rámci všech regionů (soudních okresů) v zemi, z důvodu rozdílnosti četnosti kriminálních činů mladistvých a nezletilých osob v jednotlivých soudních okresech.

Z každého tohoto okresu byly vybrány dvě školy, jedna z nich v okresním městě, druhá škola z menšího města v daném regionu. V rámci Prahy, která je rozdělena na deset soudních obvodů, byly vybrány 3-4 základní školy v závislosti na velikosti daného obvodu. Samotný výběr byl pak namátkový, pouze s přihlédnutím k výše zmíněným kritériím. Všem osloveným školám bylo přislíbeno, že jejich odpovědi budou zpracovány anonymně, bez konkretizace školy, a to s vědomím povinnosti mlčenlivosti ve vztahu k nezletilým pachatelům.

9.4. Použitá metoda

Za účelem získání informací o spolupráci základních škol a PMS jsme jako metodu sběru dat, použili dotazník, který jsme ředitelům a ředitelkám oslovených škol poslali elektronicky, na emailovou adresu, uvedenou na internetových stránkách jednotlivých

škol. Důvodem zvolení této metody bylo to, aby si respondenti mohli otázky v klidu přečíst a měli dostatek času na ně odpovědět, stejně tak jsme mohli dotazník poslat většímu množství respondentů. Samotný dotazník se skládá ze čtyř otevřených otázek. Důvodem pro zvolení malého počtu otázek byl ten, že v případě většího počtu otázek by respondenti nemuseli být ochotni na dotazy reagovat vzhledem k tomu, že se jednalo o otevřené otázky, kde musí respondent odpověď vypisovat.

Hlavními výhodami této metody je, že s její pomocí je možno oslovit větší množství dotazovaných, zároveň mají respondenti možnost si danou odpověď rozmyslet, tato metoda poskytuje větší rovnocennost údajů od respondentů, jednodušší je zpracování údajů, menší míra časové náročnosti a větší míra anonymity. Nevýhodami je menší přizpůsobivost, například nelze klást doplňující otázky, ne pro všechny respondenty mohou otázky vyzníti stejně, nižší míra věrohodnosti získaných dat.⁹⁶

První otázka a druhá otázka byly zaměřeny na to, zda dotyčná škola někdy spolupracovala s pracovníky PMS a jaké byly výsledky spolupráce, třetí byla zaměřena na respondenty, kteří na první a druhou otázku odpověděli negativně, tedy zaměřovala se na to, zda mají povědomí o možnostech spolupráce s PMS. Čtvrtá otázka pak sledovala názory na možné zlepšení spolupráce mezi PMS a základními školami, popřípadě co by ředitelé a ředitelky základních škol přivítali za informace, aby se tak zlepšily možnosti spolupráce mezi PMS a základními školami.

Šetření probíhalo v průběhu března až června roku 2020, záměrně bylo zvoleno delší časové období tohoto šetření, z důvodu problematické epidemiologické situace spojené s Covid-19, kdy v tomto období probíhala výuka na základních školách dálkovou formou.

Celkem bylo posláno 208 dotazníků ředitelům a ředitelkám základních škol, zpětnou vazbu jsme dostali pouze od 22 škol, přičemž dalších 9 ředitelů/ředitelek oslovených základních škol nám odpovědělo ve smyslu, že v dané situaci nemají čas nám odpovědět. Zbylé školy na náš dotazník nereagovaly vůbec.

⁹⁶ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-24713-69-4.

9.5. Analýza dat

K otázce č. 1 tedy: *Zda škola přišla do kontaktu s PMS v souvislosti s možným nevhodným či protiprávním jednáním jejich žáků, případně jaké zkušenosti v rámci této spolupráce o PMS získali?* K tomuto dotazu jsme obdrželi odpovědi od všech 22 škol. Pouze dvě školy odpověděly, že do kontaktu s PMS přišly, zbylých 20 škol sdělilo, že se do kontaktu s PMS nepřišly.

V jednom případě PMS spolupracovala s danou školou v rámci mediace.

„S probační službou jsme se nesetkali, mediální u 1 žáka.“

Ve druhém případě se kontakt uskutečnil v souvislosti s činem jinak trestným, kdy o kontakt a spolupráci požádala pracovnice PMS, tedy v tomto případě se jednalo o spolupráci v rámci probace. Tato spolupráce byla navázána, ředitel školy byl informován o důvodech kontaktu, byly zjišťovány příčiny problémů, možné důsledky i možnost, jak opakování podobného stavu v budoucnu zabránit.

„Do kontaktu s touto službou jsme přišli z důvodu nevhodného i protiprávního jednání našich žáků.“

Jak bylo již zmíněno výše, ostatní školy do kontaktu s PMS nepřišly, přičemž jedna škola napsala, že nepřišla do kontaktu z důvodu toho, že na jejich škole neměli tak vážný případ, aby museli s PMS přijít do kontaktu a partnerem ve spolupráci s problémovými dětmi je spíše OSPOD. Druhá škola napsala, že do kontaktu s PMS nepřišla, avšak nemají informace, zda tuto službu nějaký žák nevyužil. Třetí škola odpověděla, že se v důsledku protiprávního jednání jejich žáků do kontaktu s PMS nedostali, ovšem nemají informace o tom, zda někdo z jejich žáků s PMS nespolečně pracoval v postavení oběti. Zbylých 17 škol napsalo, že do kontaktu nepřišlo.

„S Probační a mediální službou jsme zatím do kontaktu nepřišli (jsem ve funkci 13. rok).“

„Skutečností je, že v období cca posledních pěti let nebyla škola v žádném kontaktu s orgánem probační a mediální služby /PMS/.“

„Dosud jsme totiž neměli mezi žáky žádný tak vážný případ, abychom museli s pracovníky Probační a mediační služby přijít do styku. Naším partnerem byl doposud pouze sociální odbor magistrátu, konkrétně OSPOD.“

„S touto službou jsem se setkala pouze při studiu ŠMP v Madiu Zlín. Osobně jsem tuto službu navštívila. Informace o tom, jestli naši žáci tuto službu využili, nemám.“

„Do kontaktu s PMS jsme se v důsledku protiprávního jednání našich žáků nedostali. O tom, zda někdo z našich žáků s PMS spolupracoval v postavení oběti, nemáme informace.“

Druhá otázka tedy: *Jakým způsobem tato spolupráce probíhala a s jakými výsledky?* Byla zodpovězena pouze výše zmíněnými dvěma školami, které s PMS nějakým způsobem spolupráci navázaly, jelikož u zbylých škol na žádnou spolupráci nedošlo, nemohou ji hodnotit.

V případě výše zmíněné školy, v níž došlo ke spolupráci s PMS v rámci mediace, nám ředitel školy uvedl, že spolupráce probíhala pouze konstatováním daného stavu, rodiče delikventního žáka přislíbili nápravu, avšak výsledky této spolupráce byly, podle jeho slov, prakticky nulové a o dalších krocích PMS nebyl informován.

„Výsledek byl prakticky nulový, jenom jsme všichni konstatovali daný stav, rodiče slíbili nápravu a nic.“

U školy, kde spolupráce probíhala v rámci protiprávního jednání jejich žáka, kontaktovala ředitele školy pracovnice PMS, která požádala o konzultaci a další spolupráci, sdělila taktéž důvod kontaktu a společně hledali, jaký je stav daného problému, příčiny problémů i možnosti předcházení problému v budoucnu. Dle slov ředitele této školy, ačkoliv jsou výsledky kladné i negativní, celkově hodnotí spolupráci s PMS velmi dobře.

„Kontaktovala nás pracovnice této služby, požádala o konzultaci a další spolupráci. S tím jsem samozřejmě souhlasil. Pracovnice mi objasnila důvod kontaktu a poté nastalo zjišťování stavu problémů. Po nalezení příčin problémů a možných důsledků, jsme začali spolupracovat na odstraňování nastalých problémů a na předcházení možných následných problémů. Výsledky spolupráce jsou kladné i negativní, ale spolupráci hodnotím celkově velmi dobře.“

Na otázku č. 3: *Pokud dosud s PMS v kontaktu nebyli, zda je jim známa možnost této spolupráce a jaké má škola a její pracovníci informace o možnosti této spolupráce?*, jsme se dotazovali z důvodu teoretické informovanosti škol o možnostech spolupráce s PMS. Předchozí dvě školy, které se do kontaktu s PMS již dostaly, odpověděly, že o možnostech spolupráce z důvodu již proběhlé spolupráce informace mají.

Podle sdělení ostatních 20 škol, míra této informovanosti o spolupráci mezi školami a PMS není příliš vysoká, pouze 7 škol odpovědělo, že informace o PMS mají. Dvě školy odpověděly, že tyto informace mají prostřednictvím OSPODu a i v případě, že by byla potřeba spolupráce, spolupracovala by škola prostřednictvím kurátorů z OSPODu.

„ano, informace máme prostřednictvím OSPOD Magistrátu města Mostu“

„o možnosti spolupráce vím (mám ale obavu, že budou svázáni mlčenlivostí a vlastně se ničeho moc nedobereme :- () pokud by byla služba potřeba, spolupracovala bych s našimi kurátory na OSPOD“

Jedna škola odpověděla, že v rámci preventivních akcí žáky informují o činnostech PMS, ale naopak neinformují učitele, ti budou informováni až v rámci reálně naplánované spolupráce, pakliže nastane.

„V rámci preventivních akcí žáky podrobně informuji o činnosti PMS. Vyučující jsem zatím touto problematikou nezatěžovala. Domnívám se, že dojde-li k tomu, že pracovníci PMS se školou začnou spolupracovat, potřebné informace vyučující dostanou.“

Stejně tak i další škola zatím neměla potřebu informace o spolupráci sdělovat celému učitelskému sboru, ale o možnostech spolupráce jsou informovány výchovné poradkyně a metodičky prevence sociálně patologických jevů. Sám ředitel sdělil, že má všeobecné informace, které jsou dostupné z webových stránek PMS.

„Vzhledem k tomu, že doposud nebylo nutné tyto informace sdělovat celému sboru, jsou o možnostech spolupráce informovány obě naše výchovné poradkyně a především metodička prevence sociálně patologických jevů. Já coby ředitel mám všeobecné informace z veřejně dostupných zdrojů, zejména webových stránek PMS ČR.“

Další dvě školy, které na náš dotazník reagovaly, sdělily, že informace mají vzhledem k potřebám školy a druhá i sdělila, že i vědí, jak v případě potřeby PMS využít.

„O možnosti spolupráce víme, informace máme myslím odpovídající potřebám školy.“

„Informace jsou mi známy. Vím, jak službu využít, jak nabídnout.“

Poslední škola, která potvrdila, že informace o PMS má, však taktéž odpověděla, že více se o samotnou možnost spolupráce nezajímali.

„O službě víme, ale více jsme se nezajímali“

Zbýlých 14 škol nemá informace o možnostech spolupráce, mají pouze minimální informace, či jim tyto informace, které mají k dispozici, přijdou nedostatečné, zároveň častěji spolupracují s OSPODem a Policí ČR. Dvě školy však sdělily, že o tuto spolupráci by zájem měly a do budoucna se o ni pokusí informovat, aby tak přispěly k prevenci proti delikvenci svých žáků.

„Velmi malé informace.“

„Mám pouze minimální informaci o existenci služby.“

„Dobrý den, s probační službou jsme do kontaktu nepřišli a možnostech spolupráce s ní nic nevím. Doufám, že ani vědět nebudeme potřebovat.“

„V případě naší školy nevznikla ze strany PMS žádná potřeba kontaktu či společného řešení. Pokud jde o jinou úzkou spolupráci, škola často spolupracuje s Policí ČR a zejména s orgánem sociálně právní ochrany dětí. O spolupráci orgánu sociálně právní ochrany dětí a PMS nemá škola žádné povědomí...Proto v dalším období bude učiněn pokus navázat kontakt s PMS s cílem zajištění preventivní osvětové akce pro žáky naší školy.“

Čtvrtá otázka byla zaměřena na to, jak by si školy samotnou spolupráci představovaly či jaké informace o této spolupráci by přivítaly: *Jaké jsou jejich konkrétní představy o možnosti spolupráce s PMS, jaké informace o této spolupráci by přivítali v zájmu předcházení protiprávního jednání jejich žáků či v rámci jejich převýchovy, pokud již k nějakému delikventnímu jednání z jejich strany došlo.*

Konkrétní představu o možnostech spolupráce má z celkového počtu 22 škol, má pouze 5 z nich, přičemž 2 přesně nekonkretizovaly, o jakou představu se jedná.

„Představy o možnostech spolupráce s PMS mám dosti konkrétní, ale dosud nebylo potřebné je realizovat.“

„Naše představy jsou v souladu se zákonem o probační a mediační službě a se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.“

Tři zbývající školy se vyjádřily k tomuto dotazu konkrétněji.

Jedna škola by přivítala spolupráci na úrovni metodičky prevence sociálně patologických jevů, výchovných poradců, tato spolupráce by pro ně byla optimální.

„Spolupráce na úrovni preventisty, výchovného poradce, školního poradenského pracoviště by byla asi optimální.“

Druhá škola, která se konkrétněji vyjádřila k tomuto dotazu, by přivítala, kdyby PMS informovala školu o problémech žáků, které se do školy jinou cestou nedostanou, dále by tato služba měla více napomáhat v řešení problémů, ke kterým nemá škola kompetence, měla by taktéž i o výsledcích řešení protiprávního jednání daného žáka informovat. V neposlední řadě by taktéž přivítala i nejrůznější besedy, přednášky, které by byly realizovány právě PMS.

„Moje představy spolupráce jsou takové, že by nás tato služba měla informovat o problémech našich žáků, které se do školy jinou cestou nedostanou. Měla by nám pomoci s řešením problémů, ke kterým škola nemá kompetence a potom by nás měla informovat o tom, jaké jsou výsledky řešení odhalených protiprávních jednání. Samozřejmě bychom přivítali i osvětovou činnost - tedy přednášky, besedy a workshopy s pracovníky probační a mediační služby nejen ne půdě školy, ale třeba také na půdě soudu, sociálním odboru či Policie konkrétními Ukázkami práce“

Třetí škola poukazuje na fakt, že PMS je účinná jen tehdy, když mladistvý či nezletilý delikvent chce spolupracovat.

„služba je účinná jen, když klient - delikvent chce spolupracovat“

Z této školy nás ředitel odkázal přímo na preventistku, která na dané škole pracuje a přivítala by, kdyby PMS se školou více komunikovala a předávala více informací

ohledně i dohod, na kterých se s konkrétním mladistvým či nezletilým pachatelem domluvila, čímž by škola mohla na mladistvého či nezletilého apelovat a zároveň i podpořit klienta v plnění těchto jeho povinností či omezení. Taktéž by škola měla mít i možnost účastnit se nějakého pohovoru mezi delikventem a PMS, kde by se dalo domluvit na tom, jak mu pomoci znovu se zapojit do normálního fungování ve škole, což by přispělo k předcházení recidivě rizikového chování.

„V rámci převýchovy bych jako preventistka s komplikovaným případem potřebovala informace, jaké dohody probačník s klientem domluvil (na co bych mohla apelovat, že si sám klient přijal, že u sebe zlepšit, a mohla jsem jej v tom já nebo třídní učitel podpořit)

Popř. bych se chtěla aktivně účastnit některého pohovoru s klientem a pracovníkem P. služby s cílem: domluvit tam, jak by mohl znovu nastartovat fungování ve škole, aby se předešlo recidivě v rizikovém chování a zlepšilo se jeho postavení před spolužáky i učiteli...“

Zbylé školy odpověděly, že tuto představu nemají, či odpověď vyškrtly. Z toho pět škol odpovědělo, že sice konkrétní představu nemají, ale určitě by nějakou aktivitu přivítaly, ale musela by přijít ze strany PMS.

„Nemám představu.“

„Aktuálně nemám žádné představy o možnosti spolupráce, proto nedokážu odpovědět na Vaši otázku.“

„Konkrétní představy nemám, určitě bychom nějakou aktivitu této organizace přivítali, přivítali bychom, kdyby aktivita vzešla od nich.“

9.6. Vyhodnocení

Z hlediska zkušeností jednotlivých škol o možnostech spolupráce s PMS v případě dětí, které spáchaly čin jinak trestný nebo z hlediska dětí, jejichž chování je problematické a inklinuje k možnému protiprávnímu jednání, tedy vyplývá, že pouze dvě školy se dostaly do přímého kontaktu s PMS ohledně delikvence mladistvých či nezletilých dětí. Jedna v případě mediace kdy tedy cílem bylo dobrovolné přímé setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti mediátora (viz kapitola 4). Druhá v případě činu jinak trestného, tedy s žákem do 15 let (viz kapitola 6). Přičemž v jednom z těchto případů

byla spolupráce hodnocena kladně, v druhém případě byl dle slov ředitele školy nulový výsledek.

Musíme přihlídnout k faktu, že ke každému případu úředníci PMS přistupují individuálně s ohledem na potřeby mladistvého či nezletilého, který se protiprávního činu dopustil. Je třeba si uvědomit, že v každém z těchto případů hraje roli velké množství faktorů, které mohou průběh i výsledek dané spolupráce ovlivnit. Hlavními faktory, které ovlivňují průběh takovéto spolupráce, jsou samotná osoba pachatele, zda se jedná o prvopachatele či má dotyčný delikvent již nějakou trestní minulost, roli samozřejmě hraje i zvolení vhodného výchovného působení na delikventa, popřípadě i vhodnost výchovných (viz kapitola 6.1.3.1.), ochranných (viz kapitola 6.1.3.2.), či trestních opatření (viz kapitola 6.1.3.3.), která byla pachateli uložena. Jistý význam hraje i samotná osoba probačního úředníka (viz kapitol 3.1.4 a kapitola 5.1.3.), který má daný případ na starosti či vytíženost daného střediska (viz kapitola 3.1.2.).

Výzkum naznačil potřebu rozšířit informace o roli a úloze PMS, kdy množství škol, které má povědomí o možnostech spolupráce s PMS, není ani poloviční, informace o spolupráci mělo jen 9 škol z 22, které nám odpověděly. Přičemž z toho pouze 5 škol má nějakou představu o tom, jak by taková spolupráce mohla probíhat.

Školy by přitom přivítaly, kdyby aktivita vzešla právě ze strany PMS a směřovala k jednotlivým základním školám a dalším vzdělávacím zařízením, které by měly být informovány i o metodách práce PMS, případně i o možném využívání probačních programů (viz kapitola 8 a kapitola 6.1.3.1.2) i dalších aktivit, které by z hlediska preventivního mohly k snížení kriminality u nejmladších věkových skupin přispět.

Školy by taktéž přivítaly, kdyby jim PMS poskytovala více informací o probíhající práci s mladistvým či nezletilým pachatelem, aby na to mohla škola, jakožto jeden z významných faktorů, který právě na tyto děti, vedle rodiny, působí, adekvátně reagovat a tím i napomohla k intenzivnější pomoci danému žákovi jejich školy. Dále by školy uvítaly, kdyby je PMS informovala o výsledcích spolupráce, aby měly zpětnou vazbu. Rovněž by školy přivítaly i možnost účastnit se rozhovorů mezi PMS a delikventním žákem jejich školy, což by zajisté vedlo k lepší orientaci školy v daném případě, a tím i k možnosti pomoci dotyčnému žákovi z hlediska resocializace.

Dle informací od pracovníků PMS, které máme k dispozici, můžeme konstatovat, že iniciátorem spolupráce mezi PMS a školou je prakticky ve všech případech PMS. V roce 2016 PMS evidovala celkem 2479 případů, v nichž byl pachatelem nezletilý či mladistvý delikvent, z toho 795 bylo spácháno dětmi mladšími 15 let. V případě podnětu v rámci přípravného řízení a řízení před soudem ani v jediném kraji nepodala podnět škola (tabulka č. 5), stejně tak to bylo i v rámci vykonávacího řízení (tabulka č. 6).

Stejnou situaci lze zaznamenat i v roce 2017, kdy bylo evidováno celkem 2214 případů trestné činnosti mladistvých a nezletilých, z toho 742 spáchaly osoby mladší 15 let a stejně jako v předchozím roce ani v přípravném řízení či v řízení před soudem (tabulka č. 7), ani ve vykonávacím řízení (tabulka č. 8), nepodala podnět škola.

V roce 2018 bylo evidováno 2139 případů trestné činnosti mladistvých a nezletilých osob, z toho 709 spáchaly osoby mladší 15 let. Stejně jako v předchozích dvou letech opět ani v jediném případě nepodala podnět škola, ani v přípravném řízení nebo v řízení před soudem (tabulka č. 9), ani ve vykonávacím řízení (tabulka č. 10).

Poslední statistika, kterou má PMS k dispozici, je z roku 2019, kdy PMS eviduje celkem 2162 případů trestné činnosti mladistvých a nezletilých osob, z toho 637 spáchaly děti do 15 let. I v tomto roce nepodala podnět PMS jediná škola, a to ani v přípravném řízení ani v řízení před soudem (tabulka č. 11), stejně tak ve vykonávacím řízení (tabulka č. 12).

Pokud vezmeme v úvahu celkový počet případů, v nichž byl pachatelem mladiství či nezletilí, můžeme pozorovat značně klesající tendenci četnosti případů, Tento pokles během let 2016 – 2019 představuje pokles o 317 případů. Tento klesající trend kriminality mladistvých ne zcela odpovídá poklesu kriminality u dětí mladších 15 let, kde sice můžeme rovněž pokles zaznamenat, ale výrazně mírnější (v roce 2016 to bylo 795 a v roce 2019 se jednalo o 637). Vysoké procento kriminality dětí mladších 15 let na celkovém počtu nedospělých pachatelů je alarmující, děti mladší 15 let se podílely na celkovém počtu případů protiprávního jednání téměř třetinou. Právě z tohoto důvodu je důležité věnovat maximální pozornost rozvoji spolupráce školských zařízení a PMS nejen z hlediska řešení již nastalých případů protiprávního jednání, ale zejména

při předcházení takovému jednání, čemuž může vyšší míra informovanosti pedagogických pracovníků o možnostech spolupráce s PMS přispět.

Jak tedy vyplývá ze zjištěných informací, jak od základních škol, tak i od PMS, pedagogové spíše upřednostňují situaci, kdy vzájemná spolupráce vychází z podnětu PMS, sami aktivně spolupráci s PMS nenavazují. Dochází tak k situaci, kdy pracovníci PMS, ale i dalších orgánů zabývajících se delikventním jednáním nemohou včas reagovat na případy méně závažného jednání a zasahují až v okamžiku, kdy dojde ke skutečně závažnému protiprávnímu jednání.

Závěr

V rámci této práce, jsme se pokusili popsat vznik a vývoj Probační a mediační služby jako instituce a alespoň nastínit její hlavní činnosti, které ve své působnosti má, jimiž pomáhá k resocializaci pachatelů trestné činnosti, a to jak dospělých, tak i mladistvých a nezletilých.

Přiblížili jsme problematiku sankčních opatření, následujících po spáchání činu jinak trestného či provinění u mladistvých a nezletilých delikventů, která by měla vést k nápravě těchto pachatelů, s vědomím, že hlavním cílem sankcionování mladistvých a nezletilých není samotný trest, ale právě výchovné působení na ně, v zájmu jejich opětovného začlenění do společnosti.

Větší pozornost jsme věnovali probačním programům, neboť podle našeho názoru se jedná o jeden z velmi účinných způsobů, jak na pachatele v tomto směru výchovně působit. Právě probační programy pomáhají pachatelům trestné činnosti opětovně se začlenit do společnosti a zvládat stresové a konfliktní situace spojené s protiprávním jednáním, rovněž pomáhají těmto pachatelům získávat sociální dovednosti, působí preventivně proti rizikovým faktorům, které mohly vést ke spáchání protiprávního jednání, jako například drogy, alkohol, závislost na herních automatech apod. Taktéž jsme se pokusili upozornit na problematiku nedostatečného množství realizovaných probačních programů v současné době. Tyto probační programy jsou podle našeho názoru naprosto zásadní pro převýchovu mladistvých a nezletilých, v zájmu jejich uvědomění si nevhodnosti a nepřijatelnosti jednání, které vyústilo v kriminální delikt, přičemž poznání a uvědomění si škodlivosti tohoto jejich jednání je prvním a současně zásadním krokem, který by měl zabránit recidivě protiprávního chování.

V tomto směru může významně přispět k dosažení tohoto cíle i spolupráce mezi PMS a základními školami i dalšími vzdělávacími zařízeními, jelikož vedle rodiny je právě škola jedním z klíčových prostředí, v němž tyto osoby získávají své sociální, společenské i další znalosti a postoje, tyto instituce na ně výchovně působí, a proto by v rámci předcházení trestné činnosti nezletilých a mladistvých, podle našeho názoru, měl být kladen větší význam právě na spolupráci mezi PMS a školou, která podle našich

zjištění není na úrovni odpovídající potřebám společnosti. Právě na nedostatky v tomto směru jsme chtěli upozornit.

S přihlédnutím k počtu trestných činů, kterých se dopustili mladiství a hlavně nezletilí, můžeme konstatovat, že by měl být kladen větší důraz na prevenci protiprávního jednání těchto osob. Právě jejich ještě probíhající vzdělání, dosud rozvíjející se sociální a společenské znalosti a dovednosti totiž logicky vedou k závěru o tom, že v rámci rozvoje těchto schopností a znalostí je možno na ně v tomto procesu nejlépe působit v zájmu předcházení sociálně patologickým jevům, kterými je i trestná činnost.

Nezanedbatelný počet případů trestné činnosti nezletilých a mladistvých měl svůj původ v pouhém neuvědomění si možných následků jejich jednání. Právě z těchto důvodů by měl být kladen větší důraz na prevenci, k čemuž by mohla napomoci i PMS. Díky zkušenostem nabytým v procesu mediace a probace by totiž mohla výrazně přispět ve spolupráci s ministerstvem školství i jednotlivými školskými zařízeními k předcházení protiprávnímu jednání, a to třeba i konkrétními rozbory již skončených případů, hledáním motivace dětí, a to i dětí, o jejichž výchovu není dostatečně postaráno v rodině, v konkrétním sociálním prostředí, v němž žijí, aby jejich morální hodnoty a respektování zákonných pravidel soužití, bylo co možná nejvyšší. Samozřejmě výrazně vyšší riziko je v případech zneužívání návykových látek, ať již alkoholu či drog, přičemž i v tomto směru by využití zkušeností pracovníků PMS ve školství mohlo vzniku závislosti u dalších generací předcházet. V tomto směru by tedy za aktivní podpory státu i společnosti mohla PMS výrazně k dekriminalizaci společnosti přispět.

Zároveň, jak vyplývá z výzkumného šetření, je zapotřebí více informovat základní školy o samotné činnosti PMS a o možnostech jak ji využít, stejně tak by PMS měla zvážit větší zapojení základních škol do samotného výchovného působení na jejich klienta v rámci intenzivnějšího působení na něj. Škola, resp. vzdělávací zařízení, by měla být více informována o krocích, které v daném případě PMS učinila, stejně tak by měly být školy informovány i o výsledcích daného případu, aby tak i pedagogové příslušného školního zařízení mohli hledat způsoby a metody vhodného působení nejen na delikventa, ale i další žáky či studenty, kteří s ním přicházejí do styku, opět v zájmu co nejširšího výchovného působení nejen na tohoto pachatele, ale i jeho spolužáky.

Seznam použitých informačních zdrojů:

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠČERBA, Filip a Bronislava COUFALOVÁ. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-131-1.

MAHDALÍČKOVÁ, Jana. Trestní odpovědnost pedagogů a žáků v praxi. Žďár nad Sázavou: Fakta, 2011. ISBN 978-80-903823-5-0.

JŮZL, Miloslav. Penitenciariá jako věda žalářní. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

KNÁPKOVÁ, Danka a Marcela TITTOVÁ. Penológia. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2016. ISBN 978-80-8168-524-8

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9.

ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2010. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-109-3.

ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-245-2.*

Internetové zdroje:

<https://www.justice.cz/web/mzp/probacni-programy1?clanek=probacni-programy-pro-mladistve>

<https://www.pmscr.cz/>

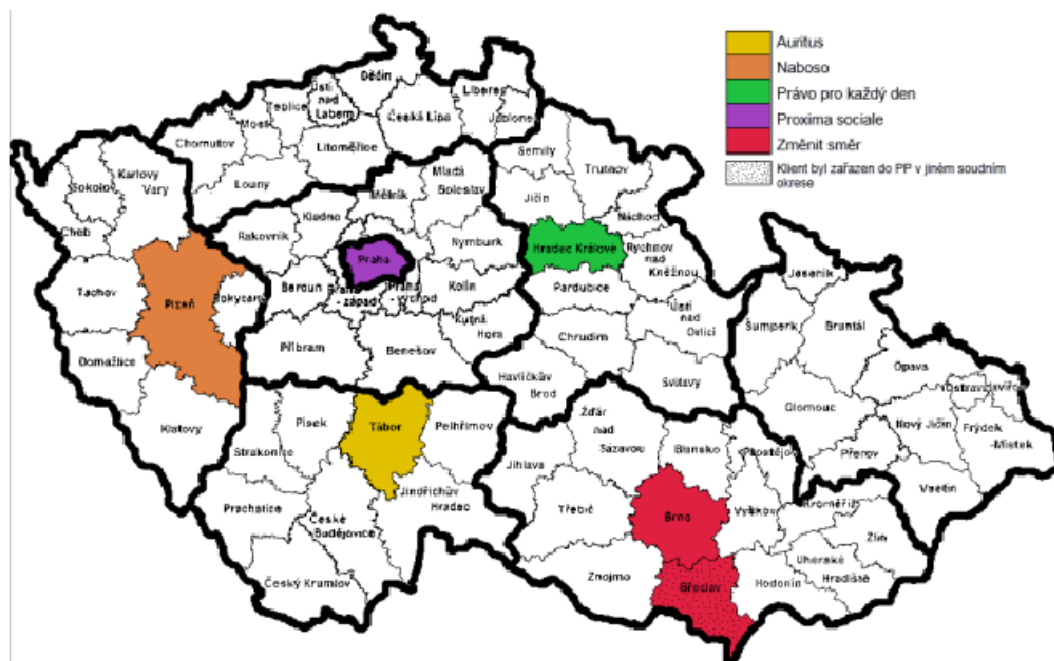
<https://www.pmscr.cz/mediace/>

<https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>

<https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Lokalizace probačních programů v jednotlivých krajích v rámci ČR v roce 2018

Zdroj: mladistvi_probacni_programy_Zprava_o_realizaci_2018.pdf

(https://www.pmscr.cz/download/mladistvi_probacni_programy_Zprava_o_realizaci_2018.pdf)

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Přehled akreditovaných programů na období 1. 1. 2017 – 31. 12. 2018

Poskytovatel	Název akreditovaného programu
SKP – Centrum o.p.s.	Probační program
Proxima Sociale o.p.s.	Probační program Proxima Sociale
Prostor Pro o.p.s.	Právo pro každý den
Farní charita Tábor	Probační program Auritus
Arteda, z.s.	Probační program NABOSO
Diecézní charita Brno	Probační program MOST
Ratolest Brno, z.s.	Změnit směr
RUBIKON Centrum, z.s.	Punkt rodina

Zdroj dat: Akreditační řízení Ministerstva spravedlnosti ČR - Probační programy akreditované v rámci dotačního titulu "Rozvoj probačních a resocializačních programů pro mladistvé delikventy" s řádnou akreditací platnou v období 1. 1. 2017 - 31. 12. 2018 (<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5887&d=353953>)

Tabulka č. 2 – Přidělení dotace probačním programům v roce 2018

Organizace (Žadatel)	Název akreditovaného programu	Celková částka projektu (Kč)	Dotace MSp (Kč)
Proxima Sociale o.p.s.	Probační program Proxima Sociale	887 566,00	487 523,00
Diecézní charita Brno	Probační program Most	319 000,00	177 000,00
Ratolest Brno, z.s.	Probační program Změnit směr	682 880,00	446 668,00
SKP – Centrum o.p.s.	Probační program	448 000,00	296 927,00
Farní charita Tábor	Probační program Auritus	245 000,00	171 000,00
Prostor Pro o.p.s.	Probační program Právo pro každý den	185 506,00	120 734,00
Arteda, z.s.	Probační program NABOSO	290 000,00	140 000,00
Člověk v tísni, o.p.s	Probační program Na cestě	232 298, 00	126 901,00
Celkem		3 290 250,00	1 966 753,00

Zdroj dat: Dotační řízení Ministerstva spravedlnosti ČR: Seznam podpořených projektů - probační a resocializační programy pro mladistvé delikventy 2018 (<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5887&d=359338>)

Tabulka č. 3 – Souhrnný přehled akreditovaných probačních programů realizovaných v roce 2018

Název probačního programu	Soudní okres (kde byl program realizován)	Poskytovatel	Počet uskutečněných běhů probačního programu	Počet klientů zařazených do probačního programu
Proxima Sociale	Praha	Proxima Sociale o.p.s.	3	15
Změnit směr	Brno Břeclav	Ratolest Brno, z.s.	2 1	19 1
Auritus	Tábor	KC auritus – AURITUS Farní charita Tábor	4	4
Právo pro každý den	Hrade Králové	Prostor Pro o.p.s.	2	11
Naboso	Plzeň	Arteda, z.s.	4	13

Zdroj dat: Monitoring realizace akreditovaných probačních programů v roce 2018

(https://www.pmscr.cz/download/mladistvi_probacni_programy_Zprava_o_realizaci_2018.pdf)

Tabulka č. 4 – Počet realizovaných probačních programů a soudních okresů, kde byly realizovány v letech 2011 – 2018

Rok	Počet realizovaných probačních programů	Počet soudních okresů, kde byl realizován alespoň jeden běh probačního programu
2011	15	39
2012	11	33
2013	13	31
2014	12	47
2015	11	62
2016	9	31
2017	7	7
2018	5	6

Zdroj dat: Monitoring realizace akreditovaných probačních programů v letech 2011 – 2018

(https://www.pmscr.cz/download/mladistvi_probacni_programy_Zprava_o_realizaci_2018.pdf)

Tabulka č. 5 – Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2016

Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2016

KRAJ / STŘEDISKO	PODNET OD												Celkem absolut.	Celkem v %
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmocně- nec	soud	státní zastupitelství	policie	rodinný přísluš- ník	kurátor pro mládež	škola	koordiná tor SSP	jiné		
100 Praha	0	0	0	0	11	3	73	1	2	0	0	0	90	5,9%
200 Praha - východ	3	0	0	0	7	13	23	0	0	0	0	0	46	3,0%
300 České Budějovice	1	0	0	0	15	45	87	1	4	0	0	1	154	10,0%
400 Plzeň	3	1	1	0	36	17	97	2	6	0	0	1	164	10,7%
500 Ústí nad Labem	53	3	2	0	28	78	82	26	3	0	0	0	275	17,9%
600 Hradec Králové	11	1	0	0	26	26	151	1	4	0	0	0	220	14,3%
700 Brno	5	0	0	0	27	104	100	0	1	0	0	1	238	15,5%
800 Ostrava	15	2	0	0	31	138	144	5	7	0	0	8	350	22,8%
Celkem absolut.	91	7	3	0	181	424	757	36	27	0	0	11	1537	100,0%
Celkem v %	5,9%	0,5%	0,2%	0,0%	11,8%	27,6%	49,3%	2,3%	1,8%	0,0%	0,0%	0,7%		

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2016

(https://www.pmscr.cz/download/010116_311216_Statistika_PMS_pro_www.pdf)

Tabulka č. 6 – Podněty v rámci vykonávacího řízení – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2016

Podněty v rámci vykonávacího řízení - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2016

KRAJ / středisko	podnět od												Celkem absolut.	Celkem v %
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmocněn ec	soud	st.zastup itelství	policie	rodinný příslušní k	kurátor pro ml.	škola	koordiná tor SSP	jiné		
100 Praha	0	0	0	0	64	0	0	0	0	0	0	0	64	5,0%
200 Praha - východ	0	0	0	0	88	0	0	0	0	0	0	0	88	6,9%
300 České Budějovice	0	0	0	0	62	0	0	0	0	0	0	0	62	4,8%
400 Plzeň	0	0	0	0	86	2	0	0	0	0	0	0	88	6,9%
500 Ústí nad Labem	4	0	0	0	247	8	0	0	0	0	0	0	259	20,2%
600 Hradec Králové	0	0	0	0	192	2	4	1	0	0	0	1	200	15,6%
700 Brno	0	0	0	0	311	3	0	0	0	0	0	0	314	24,5%
800 Ostrava	7	0	0	0	199	2	0	0	1	0	0	0	209	16,3%
Celkem absolut.	11	0	0	0	1249	17	4	1	1	0	0	1	1284	100,0%
Celkem v %	0,9%	0,0%	0,0%	0,0%	97,3%	1,3%	0,3%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%		

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2016

(https://www.pmscr.cz/download/010116_311216_Statistika_PMS_pro_www.pdf)

Tabulka č. 7 – Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2017

Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2017

KRAJ / STŘEDISKO	PODNET OD												Celkem absolut.	Celkem v %	
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmocně- nec	soud	státní zastupitelství	police	rodinný přísluš- ník	kurátor pro mládež	škola	koordiná tor SSP	jiné			
000 Ředitelství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
100 Praha	1	0	0	0	9	7	66	1	2	0	0	6	92	6,8%	
200 Praha - východ	4	0	0	0	6	16	26	2	1	0	0	55	4,1%		
300 České Budějovice	1	0	0	0	16	61	61	1	0	0	0	140	10,3%		
400 Plzeň	1	0	1	0	43	7	73	5	6	0	0	136	10,0%		
500 Ústí nad Labem	30	0	0	0	24	60	85	10	7	0	0	219	16,1%		
600 Hradec Králové	15	0	0	0	16	45	93	0	2	0	0	171	12,6%		
700 Brno	2	0	0	0	42	79	82	0	1	0	0	208	15,3%		
800 Ostrava	5	4	0	0	48	126	144	5	4	0	0	337	24,8%		
Celkem absolut.	59	4	1	0	204	401	630	24	23	0	0	12	1358	100,0%	
Celkem v %	4,3%	0,3%	0,1%	0,0%	15,0%	29,5%	46,4%	1,8%	1,7%	0,0%	0,0%	0,9%			

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2017

(https://www.pmscr.cz/download/010117_311217_Statistika_PMS_pro_www.pdf)

Tabulka č. 8 – Podněty v rámci vykonávacího řízení – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2017

Podněty v rámci vykonávacího řízení - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2017

KRAJ / středisko	podnět od												Celkem absolut.	Celkem v %
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmocně- nec	soud	st.zastupitelství	police	rodinný přísluš- ník	kurátor pro ml.	škola	koordiná tor SSP	jiné		
000 Ředitelství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
100 Praha	1	0	2	0	50	0	0	0	0	0	0	0	53	4,6%
200 Praha - východ	0	0	0	0	87	1	0	0	0	0	0	1	89	7,8%
300 České Budějovice	0	0	0	0	68	0	0	0	0	0	0	0	68	5,9%
400 Plzeň	0	0	0	0	81	0	0	0	0	0	0	0	81	7,1%
500 Ústí nad Labem	0	0	0	0	242	1	0	0	0	0	0	1	244	21,3%
600 Hradec Králové	1	0	0	0	182	0	0	0	0	0	0	0	183	15,9%
700 Brno	0	0	0	0	250	4	1	0	0	0	0	0	255	22,2%
800 Ostrava	0	0	0	0	173	2	0	0	0	0	0	0	175	15,2%
Celkem absolut.	2	0	2	0	1133	8	1	0	0	0	0	2	1148	100,0%
Celkem v %	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	98,7%	0,7%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	100,0%	

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2017

(https://www.pmscr.cz/download/010117_311217_Statistika_PMS_pro_www.pdf)

Tabulka č. 9 – Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2018

Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2018

KRAJ / STŘEDISKO	PODNET OD												Celkem absolut.	Celkem v %	
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmocně- nec	soud	státní zastupí- telství	police	rodinný přísluš- ník	kurátor pro mládež	škola	koordiná- tor SSP	jiné			
000 Ředitelství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
100 Praha	1	0	0	0	5	4	35	1	3	0	0	8	57	4,6%	
200 Praha - východ	10	0	0	0	14	15	10	1	0	0	0	0	50	4,1%	
300 České Budějovice	0	0	0	0	6	38	39	0	0	0	0	3	86	7,0%	
400 Plzeň	1	0	0	0	30	27	85	3	3	0	0	1	150	12,2%	
500 Ústí nad Labem	49	0	0	0	53	73	79	14	3	0	0	0	271	22,1%	
600 Hradec Králové	14	0	1	0	25	12	77	3	0	0	0	0	132	10,7%	
700 Brno	4	0	0	0	32	68	74	1	0	0	0	4	183	14,9%	
800 Ostrava	13	12	0	0	43	140	84	3	3	0	0	1	299	24,3%	
Celkem absolut.	92	12	1	0	208	377	483	26	12	0	0	17	1228	100,0%	
Celkem v %	7,5%	1,0%	0,1%	0,0%	16,9%	30,7%	39,3%	2,1%	1,0%	0,0%	0,0%	1,4%			

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2018

(https://www.pmscr.cz/download/010118_311218_Statistika_PMS_pro_www.pdf)

Tabulka č. 10 – Podněty v rámci vykonávacího řízení – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2018

Podněty v rámci vykonávacího řízení - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2018

KRAJ / středisko	podnět od												Celkem absolut.	Celkem v %
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmocně- nec	soud	st. zastupí- telství	police	rodinný příslušní- k	kurátor pro ml.	škola	koordiná- tor SSP	jiné		
000 Ředitelství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
100 Praha	0	0	0	0	73	0	0	0	0	0	0	0	73	6,0%
200 Praha - východ	0	0	0	0	91	0	0	0	0	0	0	0	91	7,4%
300 České Budějovice	0	0	0	0	41	1	0	0	0	0	0	0	42	3,4%
400 Plzeň	0	0	0	0	117	0	0	0	0	0	0	0	117	9,6%
500 Ústí nad Labem	3	0	0	0	228	0	0	0	0	0	0	0	231	18,9%
600 Hradec Králové	0	0	0	0	156	0	0	0	0	0	0	1	157	12,8%
700 Brno	1	0	0	0	314	1	0	0	0	0	0	0	316	25,8%
800 Ostrava	0	0	0	0	194	1	1	0	0	0	0	0	196	16,0%
Celkem absolut.	4	0	0	0	1214	3	1	0	0	0	0	1	1223	100,0%
Celkem v %	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	99,3%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%		

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2018

(https://www.pmscr.cz/download/010118_311218_Statistika_PMS_pro_www.pdf)

Tabulka č. 11 – Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2019

Podněty v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2019

KRAJ / STŘEDISKO	PODNET OD												Celkem absolut.	Celkem v %	
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmočně- nec	soud	státní zastupi- telství	policie	rodinný přísluš- ník	kurátor pro mládež	škola	koordiná- tor SSP	jiné			
000 Ředitelství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
100 Praha	1	0	0	0	14	9	17	3	3	0	0	6	53	4,2%	
200 Praha - východ	5	5	0	0	16	10	18	1	5	0	0	1	61	4,9%	
300 České Budějovice	2	0	0	0	13	30	48	1	0	0	0	0	94	7,5%	
400 Plzeň	1	0	0	0	39	12	95	1	6	0	0	0	154	12,3%	
500 Ústí nad Labem	45	0	0	0	54	86	61	3	1	0	0	0	250	19,9%	
600 Hradec Králové	7	2	0	0	8	19	80	3	0	0	0	0	119	9,5%	
700 Brno	5	0	0	0	28	69	75	1	1	0	0	4	183	14,6%	
800 Ostrava	20	7	0	0	37	171	89	10	3	0	0	6	343	27,3%	
Celkem absolut.	86	14	0	0	209	406	483	23	19	0	0	17	1267	100,0%	
Celkem v %	6,8%	1,1%	0,0%	0,0%	16,6%	32,3%	38,4%	1,8%	1,5%	0,0%	0,0%	1,4%			

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2019

(https://www.pmscr.cz/download/010119_311219_Statistika_PMS_pro_www.pdf)

Tabulka č. 12 – Podněty v rámci vykonávacího řízení – statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2019

Podněty v rámci vykonávacího řízení - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2019

KRAJ / středisko	podnět od												Celkem absolut.	Celkem v %
	obviněný , ods.	obhájce	poškoze- ný	zmočně- nec	soud	st.zastup itelství	policie	rodinný přísluš- ník	kurátor pro ml.	škola	koordiná- tor SSP	jiné		
000 Ředitelství	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
100 Praha	0	0	0	0	67	1	0	0	0	0	0	0	68	5,4%
200 Praha - východ	0	0	0	0	91	1	0	0	0	0	0	0	92	7,3%
300 České Budějovice	0	0	0	0	59	1	0	0	0	0	0	0	60	4,8%
400 Plzeň	0	0	0	0	88	0	0	0	0	0	0	0	88	7,0%
500 Ústí nad Labem	0	0	0	0	297	0	0	0	0	0	0	0	297	23,7%
600 Hradec Králové	0	0	0	0	162	0	0	0	0	0	0	0	162	12,9%
700 Brno	0	0	0	0	241	0	0	0	0	0	0	0	241	19,2%
800 Ostrava	3	0	0	0	241	0	0	0	0	0	0	0	244	19,5%
Celkem absolut.	3	0	0	0	1246	3	0	0	0	0	0	0	1252	100,0%
Celkem v %	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	99,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%		

Zdroj: Statistika PMS pro rok 2019

(https://www.pmscr.cz/download/010119_311219_Statistika_PMS_pro_www.pdf)